

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD
Institut mezinárodních studií
Katedra severoamerických studií

Diplomová práce

2022

Mgr. Rachel Primasová

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií
Katedra severoamerických studií

**Fenomén korupce jako nástroj populismu v Mexiku:
případ A. M. López Obradorovy rétoriky v prezidentské
kampani 2018**

Diplomová práce

Autor práce: Mgr. Rachel Primasová
Studijní program: Teritoriální studia
Vedoucí práce: Mgr. Lukáš Perutka, Ph.D.
Rok obhajoby: 2022

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 27. 4. 2022

Rachel Primasová

Bibliografický záznam

PRIMASOVÁ, Rachel. *Fenomén korupce jako nástroj populismu v Mexiku: případ A. M. López Obradorovy rétoriky v prezidentské kampani 2018*. Praha, 2022. 70 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra severoamerických studií. Vedoucí diplomové práce Mgr. Lukáš Perutka, Ph.D.

Rozsah práce: 108 029 znaků

Anotace

Diplomová práce se zaměřuje na úspěšnou volební kampaň Andrése Manuela Lópeze Obradora. Po dvou nezdařených pokusech o post prezidenta Mexika AMLO v roce 2018 konečně vítězí a stává se nejvýše postaveným státníkem země. Autorka diplomové práce dává volební rétoriku Lópeze Obradora do souvislosti s politickou strategií populismu. Tato teorie předpokládá využití vhodných okolností populistickým aktérem k dosažení vytyčených cílů, v tomto případě získání prezidentského mandátu. Po dosažení záměru ale k plnění slibů už nedochází, téma bylo jen nástrojem politické strategie s cílem konsolidovat moc populistickým aktérem.

K potvrzení, nebo vyvrácení hypotézy o využití tématu korupce populistickou rétorikou bez úmyslu s úplatkářstvím skutečně bojovat slouží následující výzkumné otázky: *Z jakých důvodů a jak využil A. M. López Obrador téma korupce ve své poslední úspěšné kampani na prezidenta Mexika? Jednalo se o vážně míněný úmysl s problematikou korupce něco udělat, nebo bylo téma jen nástrojem politické strategie Lópeze Obradora konsolidovat moc ve svých rukou?*

Konceptuálním zařazením a diskurzivní analýzou korupce autorka popisuje okolnosti, které pomohly Lópezu Obradorovi získat prezidentské křeslo a následně pokračuje zkoumáním povolebních činů v oblasti boje s korupcí. Reporty vybraných zahraničních aktérů potvrzují neúspěšnou protikorupční strategii prezidenta. Nestálost postojů, oportunistus a nerefluktování doporučení v boji s korupcí dokládají populistické chování. Skrze sledování fenoménů souvisejících s úplatkářstvím, jako je korupce, klientelismus a šedá eminence, autorka dokládá nezáměr Lópeze Obradora skutečně s korupcí skoncovat.

Annotation

The thesis focuses on the successful election campaign of Andrés Manuel López Obrador. After two failed attempts to become President of Mexico, AMLO finally wins in 2018 and becomes the country's highest-ranking statesman. The author of this thesis places López Obrador's electoral rhetoric in the context of a political strategy of populism. This theory assumes the use of appropriate circumstances by a populist actor to achieve the set goals, in this case, winning the presidency. However, once the goal is achieved, the promises

are no longer fulfilled; the issue was simply an instrument of political strategy to consolidate power by the populist actor.

The following research questions serve to confirm or disprove the hypothesis that the theme of corruption was used by populist rhetoric without the intention of fighting bribery. *For what reasons did A. M. López Obrador use the theme of corruption in his last successful campaign for the presidency of Mexico? Was there a serious intention to do something about the issue of corruption, or was the issue just a tool of López Obrador's political strategy to consolidate power in his own hands?*

Through a conceptual framing and discursive analysis of corruption, the author describes the circumstances that helped López Obrador win the presidency and then goes on to examine post-election actions to combat corruption. Reports from selected foreign actors confirm the president's failed anti-corruption strategy. The volatility of attitudes, opportunism, and failure to reflect recommendations in the fight against corruption demonstrate populist behavior. Through the observation of phenomena related to bribery, such as corruption, clientelism and grey eminence, the author demonstrates López Obrador's lack of interest in truly ending corruption.

Klíčová slova

AMLO, MORENA, populismus, politická strategie, korupce, Mexiko

Keywords

AMLO, MORENA, populism, political strategy, corruption, Mexico

Title

Corruption phenomenon as a populist tool in Mexico: the case of A. M. López Obrador's rhetoric in 2018 presidential campaign

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu diplomové práce Mgr. Lukášovi Perutkovi, Ph.D. Děkuji za cenné postřehy, inspirativní rady a za ochotu nad tématem opakovaně diskutovat.

Obsah

Úvod	2
Teoretická část	5
Metodologie	6
Populismus	9
Vpravo, nebo vlevo?	10
Politická strategie	12
Populismus jako politicko-strategický přístup	14
AMLO v roli populisty	16
Problematika korupce v mexickém prostředí	19
Empirická část	23
Sliby a činy	23
Hodnocení a doporučení	28
Zhodnocení prokorupčního boje americkým neziskovým sektorem	29
Pohled mezinárodní organizace	33
Korupce z perspektivy soukromého sektoru	36
Problém tří C – cochupo, clientelismo y camarilla	40
Cochupo	41
Clientelismo	43
Camarilla	45
Závěr	48
Summary	53
Použitá literatura	54

Úvod

Téma korupce, na které se autorka v diplomové práci soustředí, je důležitou součástí problematiky špatné socioekonomické situace Mexika a nedostatečné konsolidace demokracie v zemi. Přestože je na korupci nazíráno jako na hluboce zakořeněnou součást mexické společnosti, téma boje s korupcí je stále citlivé a velmi důležité pro mnohé Mexičany. Problematika úplatkářství se tak stává důležitou součástí mnohých politických kampaní. Zaměření se na problematiku korupce může kandidujícímu politikovi zajistit podporu široké veřejnosti, tolik důležité v období voleb.

Otázkou zůstává, do jaké míry pak dochází k plnění volebních slibů. Všudypřítomnost úplatkářství brání snaze eliminovat korupci, stejně jako s ní spojená nedůvěra občanů ve státní instituce, úředníky, politiky, policii a starost o jiné sociální a ekonomické problémy, které tíží společnost. Téma také může sloužit jako efektivní nástroj pro populisty. Ti pak mohou problematiku korupce použít k umocnění rozdělení společnosti, a to na dvě smyšlené skupiny: „elity“ a „lid“. Podle teorie populismu budou elity zkorumpované a zlé a lid hodný a bojující proti nespravedlivému systému. Takto rozdělená společnost a černobílé vidění světa nepomáhá řešit korupci, nýbrž přispívá k banalizaci a zjednodušování komplexní problematiky.

Vzhledem ke geografické a kulturní vzdálenosti mezi Českou republikou a Mexikem se na první pohled zdá, že problém korupce v Mexiku nemůže být nikterak přínosný pro českou společnost. Opak však může být pravdou. Zkušenost Mexika, kdy citlivé a důležité téma se jednoduše stane nástrojem populismu, je přenosná i na Českou republiku. Korupce a populismus jsou stále častěji skloňované pojmy v českém mediálním prostředí a ač mnoho bylo napsáno o českých populistických aktérech, ke srovnání s mexickou zkušeností zatím nedošlo. Diplomová práce tak může posloužit jako vzor pro obdobné zhodnocení na české politické scéně.

Kromě zmíněné inspirace zaplňuje diplomová práce prázdné místo v akademické literatuře. Zatím nevznikla literatura k propojení rétoriky Andrése Manuela Lópeze Obradora (známější pod akronymem AMLO) s populismem jako politickou strategií využívající téma korupce. V odborných publikacích lze nalézt jen samostatná zkoumání jednotlivých aspektů politiky Lópeze Obradora. Dlouhodobým přínosem diplomové práce je také nabídka interpretace úspěchu populistických kandidátů v Mexiku a upozornění na

zranitelnost mexické populace vůči populistické rétorice a tématu korupce. To může čtenářům pomoci aplikovat závěry diplomové práce na jiné populistické režimy v zemích Latinské Ameriky. Diplomová práce může také posloužit jako materiál k navazujícímu výzkumu populismu a korupce v Mexiku.

Autorka se rozhodla zkoumané téma zasadit do současných teorií, konkrétně do konceptu populismu. Populismu se v druhé dekádě 21. století dostává nebývalé pozornosti médií a akademické společnosti. Jedná se o hojně používaný pojem, se kterým pracují mnohé současné politické strategie. Autorka proto kromě aplikace konceptu populismu na politiku Lópeze Obradora pracuje také s jejím zařazením do teoretického rámce politické strategie. Tato teorie vycházející z politické analýzy nabízí specifický přístup k populistickým aktérům. Na rozdíl od jiných přístupů politická strategie umožňuje zkoumat myšlenkové pochody a úmysly populistických aktérů. Ty jsou pro zodpovězení výzkumných otázek stěžejní.

Diplomová práce s názvem *Fenomén korupce jako nástroj populismu v Mexiku: případ A. M. López Obradorovy rétoriky v prezidentské kampani 2018* se soustředí především na otázku aktivního prosazování protikorupčního boje Lópezem Obradorem. Autorka pracuje s hypotézou, že AMLO, prezident Mexika v období 2018–2024, je populistický aktér, který využil téma korupce pro získání dostatečné občanské podpory k prezidentskému mandátu. K potvrzení, či vyvrácení autorčiny hypotézy jsou použity následující výzkumné otázky: *Z jakých důvodů a jak využil A. M. López Obrador téma korupce ve své poslední úspěšné kampani na prezidenta Mexika? Jednalo se o vážně míněný úmysl s problematikou korupce něco udělat, nebo bylo téma jen nástrojem politické strategie Lópeze Obradora konsolidovat moc ve svých rukou?*

Autorka v diplomové práci pracuje s metodologií a literaturou, která je ve shodě s teoretickým zařazením práce, dostupnými zdroji a s citlivostí zkoumané problematiky. Autorka vychází především z primárních a sekundárních pramenů, kterými jsou zaznamenaná vyjádření Lópeze Obradora, oficiální státní dokumenty a reporty zkoumající efektivitu boje s korupcí. V neposlední řadě je používána odborná literatura zaměřující se na problematiku korupce, klientelismu, populismu a obecně vztahující se k teoriím a využívaným konceptům.

Zvolená metodologie, která je autorkou blíže popsána v teoretické části práce, je založena na propojení kvantitativních a kvalitativních metod. Jednou z používaných metod

je diskurzivní analýza. Tento analytický přístup umožňuje rekonstrukci významu činů zkoumaného aktéra a pochopení kontextu. Další metodou je konceptuální přístup. Téma je vztaženo k důležitým termínům a strategiím politické vědy.

Diplomová práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. Teoretická část nejdříve seznamuje čtenáře s metodologií, kterou autorka diplomové práce zvolila jako vhodnou metodu zkoumání. Přibližuje zde, jaké úvahy doprovázely vznik hypotézy a následně pokračuje s konceptuálním vymezením diplomové práce. Autorka vysvětluje pojem populismus, jakožto ústřední koncept pro zkoumání a následně jej zasazuje do kontextu politické strategie a role Lópeze Obradora jako populisty. Poslední část teoretické sekce diplomové práce přibližuje problematiku úplatkářství v Mexiku. Teoretická část umožňuje čtenářům základní orientaci v problematice korupce a populismu, stejně jako poznání politické praxe Lópeze Obradora.

V empirické části diplomové práce dochází k samotnému zkoumání prosazování protikorupčních slibů. Autorka se věnuje slibům, které zazněly během kampaně 2018, poté přechází ke zhodnocení a doporučení třetími stranami. V poslední části empirického zkoumání autorka diplomové práce přichází s problematikou tří C – cochupo, clientelismo a camarilla. Dochází k vysvětlení kontextu vyskytujících se fenoménů a jejich významu pro zkoumanou problematiku. Zjištění vyplývající z teoretické a empirické části a odpovědi na výzkumné otázky následně zakončují předkládaný výzkum.

Teoretická část

Autorka diplomové práce přichází s hypotézou, že téma korupce je v Mexiku používáno jako nástroj k získání podpory široké veřejnosti. Téma je natolik důležité, že se stává nástrojem oportunistických populistů, jejichž zájem o vyřešení problematiky po uvedení do funkce opadá. Skutečný boj proti korupci tak podle autorky nenastává. Důvodů úpadku zájmu o problematiku korupce může být mnoho. Podle autorky je to především formou populismu jako politické strategie. Tento přístup předpokládá, že dochází k využití populistické rétoriky a témat především za účelem získání hlasů. Prioritizace protikorupčního boje po získání mandátu klesá, téma bylo důležité především pro politickou kampaň. Populističtí lídři totiž inklinují k oportunismu, s obratností sobě vlastní jsou schopni rychle změnit stanovisko, o kterém byli do té doby skálopevně přesvědčeni.¹

Lze se oprávněně domnívat, že forma prezidentství v Mexiku, kdy je nejvyšší ústavní činitel ve funkci jen jedno volební období a nemůže tedy být znovuzvolen, má vliv na plnění předvolebních slibů. Právě nemožnost znovuzvolení a skutečný nezájem úspěšných kandidátů o téma pak vede k nehledání řešení přetrvávajícího problému korupce. Autorka v těchto úvahách vychází ze vztahu mezi politickou strategií a voličskou podporou tak, jak jej popisují ve své práci König a Wenzelburger. Správně zvolená politická strategie ovlivňuje voličskou podporu, a tedy možnost znovuzvolení. Je však možné předpokládat i opačný vztah, a tedy že absence nutnosti získat voličskou podporu pro pokračování v mandátu ovlivňuje politickou strategii. Ta je pak přizpůsobována a měněna na základě jiných priorit, než je získání podpory veřejnosti.²

Autorka si je vědoma toho, že ne každý úspěšný politik využívající populismus jako politickou strategii se tématu korupce po zvolení přestane věnovat. Spíše, než o dogmatické tvrzení se jedná o interpretaci nečinnosti některých mexických politiků a přetrvávající problém korupce. Autorka si pro zkoumání výše nastíněné interpretace chování populistů v Mexiku zvolila případovou studii prezidentské kampaně A. M. López Obradora v období

¹ Kurt Weyland, „Populism as a Political Strategy: An Approach’s Enduring – and Increasing – Advantages,“ *Political Studies* 69, č. 2 (2021): 185–189.

² Pascal D. König a Georg Wenzelburger, „Toward a Theory of Political Strategy in Policy Analysis,“ *Politics and Policy* 42, č. 3 (2014): 400–430.

2017/2018 (často nazývané jen „kampaní 2018“) a zkoumané období plnění slibů vymezila na ½ funkčního období prezidentského mandátu (tedy 2018–2021).

Podle autorčiny teorie A. M. López Obrador, současný prezident Mexika, využil téma korupce v kampani 2018 jako nástroj pro získání potřebných hlasů bez úmyslu výrazněji přispět k řešení problému úplatkařství. AMLO jednal oportunisticky, téma korupce bylo zneužité jeho populistickou rétorikou. Po zvolení do funkce prezidenta Mexika se vyřešení všudypřítomné korupce přestal věnovat, téma bylo pro něj důležité jen jako nástroj konsolidace moci.

Metodologie

Úkolem pro metodologii je především kontextuální porozumění zvoleného případu. Autorka diplomové práce vybrala jako vhodný metodologický nástroj pro nalezení odpovědí na výzkumné otázky kvalitativně-kvantitativní přístup. Tato metodologie vyplývá především z charakteru diplomové práce, která se zabývá podobou a významem určitého trendu a fenoménu. Na jednu stranu autorka pracuje s kvalitativními metodami, na stranu druhou se uchyluje i ke kvantitativnímu přístupu, když analyzuje změnu ve vnímání korupce v Mexiku.

Metodou kvalitativního zkoumání je diskurzivní analýza, kterou řadíme do kategorie interpretativního výzkumu. Z důvodu absence jednoznačného systému pravidel, kterými se analýza řídí, je těžké určit její počátky. Moderní podobu této analýzy lze datovat do 60. let 20. století, kdy se pojila především s teoriemi post-strukturalismu, strukturalistické lingvistiky a sémantiky. Následující rozvoj teorií dával za vznik novým interpretacím diskurzivní analýzy. Ke konci 20. století se o tomto druhu analýzy mluví už jako o multidisciplinární metodologii. Nejednoznačná metodologie vedla mimo jiné ke vzniku mnoha variant jejího užívání a témat, která obsahově pokrývá.³

V rámci empirického zkoumání pracuje diskurzivní analýza s aktérem, kterého si na počátku výzkumu definujeme a kterým může být osoba, stát či událost. Skrze diskurzivní analýzu poté rekonstruujeme význam tohoto aktéra, a to s užitím prvků diskurzů – jazykem, významem, rétorikou. Mimo aktéra je pro diskurzivní analýzu též důležité správně nadefinované řečové společenství (skupina sdílející pravidla diskurzu) a dvě stěžejní části

³ Vít Beneš a Petr Drulák, *Metodologie výzkumu politiky* (Praha: SLON, 2020), 169–170, https://is.muni.cz/el/fss/jaro2017/MVZ428/um/um/Jak_zkoumat_politiku_-_recenzni_rizeni.pdf?lang=en.

analýzy, korpus a kontext. Korpus je zde soubor toho, co podrobujeme analýze (text, obraz a jiné), kontext je pak vše mimo korpus, dle tématu užší či širší (například zasazení do sociální, kulturní a ekonomické struktury).⁴

Pro pochopení fungování diskurzivní analýzy v kontextu diplomové práce se jeví jako vhodné definovat diskurz ve vztahu k politice. V tomto případě může být diskurz chápán jako soubor znaků, který lze použít jako nástroj interpretace chování aktéra v politickém prostředí. Podle Beneše a Druláka lze o tomto pojmu uvažovat jako o abstraktní struktuře pravidel a idejí, která vzájemně interagují s politickou praxí a politickou mocí. Tato interpretace chování politických subjektů se zdá vhodnou pro zkoumání osoby Andrése Manuela Lópeze Obradora. Jedná se o politika, u kterého je možné zkoumat chování v politickém prostředí po několik desítek let. Zahraničně-politický diskurz následně nabízí ospravedlnění jednání politických aktérů. Zanesení problematiky korupce do mezinárodního prostředí umožňuje interpretaci reakcí zahraničních aktérů, které autorka v empirické části diplomové práce zkoumá.⁵

Vedle diskurzivní analýzy jako nástroje interpretace protikorupční politiky Lópeze Obradora pracuje autorka také s dalším teoretickým ukotvením diplomové práce. Dochází k tomu skrze koncepty, které vysvětlují populistické chování. Jedná se především o vysvětlení a zasazení konceptu populismu do kontextu Latinské Ameriky a politického prostoru. Autorka dále pracuje s rolí tohoto pojmu skrze politickou analýzu, konkrétně použitím politicko-strategického přístupu, tak jak se mu věnují autoři Pascal D. König, Georg Wenzelburger či Kurt Weyland. Po vyjasnění užívaných konceptů se autorka zaměřuje na charakteristiku politického působení Lópeze Obradora a význam korupce pro mexickou společnost.

Klíčovou pasáží empirické části práce je naplňování volebních slibů. Jedná se o několik charakteristik, které by chování Lópeze Obradora mělo nést, aby bylo možné tvrdit, že téma korupce využil jen jako nástroj politické strategie. Prvním empirickou predikcí je neplnění slíbených činů. To je pozorovatelné především komparací slíbeného ve volební kampani 2018 a toho, co bylo splněné v období první poloviny funkčního období. Pro potvrzení, či vyvrácení této predikce autorka používá primární a sekundární literaturu.

⁴ Beneš a Drulák, 171–174.

⁵ Beneš a Drulák, 172.

Druhou empirickou predikcí je kritická reflexe protikorupčních činů třetími stranami. Zde se jedná především o dokumenty, které pozorovatelé ve vztahu k protikorupční politice Lópeze Obradora publikovali. Autorka vybrala zástupce mezinárodních organizací a soukromého sektoru, u kterých předpokládala, že poskytují nezávislé zhodnocení úspěšnosti protikorupčního boje Lópeze Obradora. Proto je možné jejich hodnocení prezidentovy snahy bojovat s korupcí považovat za přínosné a do jisté míry jako objektivní pohled zvenčí. U řady mexických zdrojů, ať už primárních (oficiální státní materiály) nebo sekundárních (vyjádření mexických médií), je zřejmé riziko neobjektivního sdělení. Vychází to z problematiky, na kterou se tato diplomová práce soustředí, tedy z korupce.

Jedním ze zkoumaných dokumentů je text *The Future of Mexico's National Anti-Corruption System* publikovaný výzkumnou organizací WOLA. Tato americká nezisková organizace se sídlem ve Washingtonu se přes 40 let zaměřuje na lidská práva v Latinské Americe. Spolupracuje při tom s právníky, politiky a dalšími lidskoprávními advokáty napříč americkým kontinentem. Její dokument věnující se problematice boje s korupcí v Mexiku nabízí detailní zhodnocení Národního antikorupčního systému.⁶

Dalším dokumentem, který autorce posloužil k reflexi počínání Lópeze Obradora, je report Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD). Tato významná mezinárodní organizace vyzvala členské země k vyplnění reportu v rámci 4. fáze implementace protikorupční konvence. Mexiko v roce 2020 odevzdalo zprávu popisující kroky, které udělalo na základě doporučení OECD. Report, který autorka diplomové práce ve své stati používá, je odpovědí organizace na mexické snahy bojovat s korupcí. Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj jako nadnárodní aktér nabízí další pohled na vývoj korupce v Mexiku během administrativy Lópeze Obradora.

Nicholas M. Berg a kolektiv z americké advokátní kanceláře Ropes & Gray v reportech z let 2019 a 2021 taktéž zkoumají protikorupční plán tohoto mexického politika. Kancelář Ropes & Gray je prestižní kancelář s 150 let dlouhou historií, která sídlí v důležitých metropolích světa.⁷ Reporty z privátního sektoru, který Ropes & Gray zastupují, pomáhají autorce podívat se na prezidentovy snahy z dalšího úhlu pohledu.

⁶ WOLA, *WOLA Annual Report 2020* (Washington, D.C.: WOLA, 2020), 4–8, https://www.wola.org/wp-content/uploads/2021/06/WOLA_2020_Annual_Report_Digital2.pdf.

⁷ „Firm,“ Ropes & Gray, zpřístupněno 23. února 2022, <https://www.ropesgray.com/en/firm>.

Poslední empirickou predikcí, se kterou autorka v diplomové práci pracuje, je pravděpodobnost výskytu tří jevů: *cochupo*, *clientelismo* a *camarilla*. Do češtiny je možné tyto názvy přeložit jako korupce, klientelismus a šedá eminence. Autorka předpokládá, že pokud Andrés Manuel López Obrador neplní slíbenou protikorupční politiku, bude možné v jeho bezprostředním okolí pozorovat korupční skandály, klientelistické vazby a stopy vlivu třetích osob. Autorka zde vychází z úvahy, že výše zmíněné jevy jsou charakteristické pro korupci a počínání s ní související. Pokud je možné tyto jevy kolem López Obradora sledovat, pak lze usoudit, že je propojen s úplatkářstvím. Vysvětlovalo by to nedostatečnou snahu s problematikou korupce v Mexiku efektivně bojovat.

Populismus

Málokterý koncept je v poslední dekádě možné považovat za tolik používaný v politickém diskurzu jako je právě *populismus*. Frekvence užívání tohoto konceptu se podle některých médií odvíjí od růstu popularity populistických aktérů v západním světě. Důvodem může být například větší záběr na individualitu a emancipaci politických voličů. Ti na rozdíl od časů minulých nemají za těžko odchytil se od podpory tradičních stran a dát svůj hlas straně nové a neetablované na politické scéně. Jedná se tedy o jakousi snahu o vychýlení se z tradičních kolejí skrze soustředění na sebe sama. Dalším faktorem, který mohl napomoci větší oblibě populistických aktérů, je konvergence tradičních politických stran. Ideologické propojování mainstreamových politických aktérů může vést k vytvoření prostoru, který zaplňují právě populistické strany. Úspěchu populistů napomáhají také krize, které jsou důsledkem neakceschopnosti politických stran.⁸

S rozšířením užívání pojmu populismus a jeho oblibou v mediálním světě se pojí také nejasné ukotvení jeho významu. Velmi časté užívání konceptu předznamenává různorodost definic populismu a smyslu, ve kterém se koncept užívá. Pro účely diplomové práce je proto důležité pokusit se definovat tento termín.

Jedním z autorů, kteří usilovali o redefinici pojmu populismus, je Cas Mudde. Nizozemský politolog našel společnou charakteristiku definic v pojmech „elity“ a „lid“. Podle Muddeho se jedná o určitý vztah mezi těmito pojmy, který se dá nejpřesněji nazvat ideologií. Tato ideologie počítá s dvěma antagonistickými homogenními množinami,

⁸ Matthijs Rooduijn, „Why is populism suddenly all the rage?“ *The Guardian*, 20. listopad 2018, <https://www.theguardian.com/world/political-science/2018/nov/20/why-is-populism-suddenly-so-sexy-the-reasons-are-many>.

přičemž existence jedné skupiny je determinována existencí skupiny druhé. Tyto množiny mají neměnné charakteristiky, elity jsou vždy zkorumpované a lid stále nevinný.⁹

Mudde však dodává, že je třeba brát zvláštní zřetel na definici lidu. Lid by neměl být chybně vnímán jen skrze zařazení v třídním systému, kde by sis jej mnozí čtenáři mohli skrze marxistickou teorii interpretovat jako proletariát. Podle Muddeho může být lidem jakákoliv množina. Ta by měla být spíše než „lid“ nazývána „srdce“ nebo „střed“.¹⁰ Od středu pak můžeme odvozovat elity, úhlavního nepřítele.¹¹

Politolog Mudde nám kromě společných prvků definic populismu v rozdělení na lid a elity předkládá také určité charakteristiky populismu. Populismus je oportunistický a může být kombinován s ostatními ideologiemi, jako je komunismus či nacionalismus. Populističtí lídři se objevují jen za určitých okolností, jako je přetrvávající politická nespokojenost, ohrožení zajetého způsobu života středu a přítomnost atraktivního lídra. Střed by se totiž sám politicky neangažoval, potřebuje být zmobilizován a následně veden.¹²

Vpravo, nebo vlevo?

Pokud přijmeme Muddeho definici populismu, budeme o pojmu smýšlet jako o ideologii pracující s dvěma uměle vytvořenými homogenními skupinami, které jsou si navzájem opakem. Jedna je čistá a nevinná, druhá je zkorumpovaná a zlá. Tato dichotomie dobra a zla poukazuje na morální hledisko, se kterým populisté pracují. Brání střed (neboli lid) proti zlu jasně dané skupiny, která jej vykořisťuje. Ač je tento popis velmi podobný ideologii marxismu, připomeňme, že Mudde podotýká schopnost populistů pojit se s jakoukoliv ideologií.¹³

Především z evropské perspektivy se zdá logické spojovat termín s pravicovou politikou. To, co je možné na politické scéně ve 21. století pozorovat, je nárůst pravicových a nacionalistických stran, které média nálepkují jakožto populistické. V důsledku toho je populismus velmi často používán jako jakési synonymum pro pravicovou nacionální politiku.¹⁴ Nejedná se nicméně o pojem, který by byl v Evropě striktně spjat s pravicí.

⁹ Cas Mudde, „The Populist Zeitgeist,“ *Government and Opposition* 39, č. 4 (2004): 543–544, <https://doi.org/10.1111/j.1477-7053.2004.00135.x>.

¹⁰ V angličtině je použit termín *heartland*.

¹¹ Mudde, 545.

¹² Mudde, 544–547.

¹³ Mudde, 544–546.

¹⁴ Mudde, 549.

V evropském kontextu je možné levicový populismus najít především na jižní části kontinentu, v zemích, jako je Itálie, Řecko nebo Španělsko.¹⁵ Jak dokazuje Evropa, populističtí lídři se mohou nacházet kdekoliv na politickém spektru, záleží na vhodnosti podmínek, ty pak ovlivňují geografii a podoby populismu.

Podle některých odborníků je možné nalézt ještě speciální formu populismu. V kontextu zemí Latinské Ameriky se tato forma nazývá *neopopulismus*. Tento koncept je reakcí na kumulativní definice populismu, které nepočítají s propojením populistické rétoriky s myšlenkami neoliberalismu a mnohdy nahlíží na populismus jako na politiku propojenou s určitou třídou. Socioekonomické stanovisko populistů by tedy mělo odrážet potřeby této třídy. To však podle Weylanda není to určující, co dělá z populismu populismus. Jako v případě Muddeho definice, ani Weyland se neupíná k propojení s určitou třídou, jen poukazuje na převládání užívání tohoto vztahu v soudobých teoriích. Populismus se tak může klidně pojit s neoliberálními názory na ekonomiku.¹⁶

Proč však je neopopulismus spjat s teritoriem Latinské Ameriky, a ne jinou geografickou oblastí? Jedná se o historickou zkušenost této části Amerického kontinentu. Klasická definice populismu byla založena na empirické zkušenosti, že populističtí lídři rozhazují a ekonomická úspornost jim není blízká. V Latinské Americe tomu tak bylo do 60. a 70. let 20. století, kdy tyto politiky nahradily vojenské režimy. Během 80. a 90. let se vývoj v latinskoamerických zemích začal opět otáčet jiným směrem. Někteří latinskoameričtí prezidenti začali skrze svou populistickou rétoriku prosazovat neoliberální reformy, které měly napravit dědictví předchozích neúsporných režimů. Příkladem může být prezident Peru Alan García, který získal osobní kontrolu nad slabými institucemi a skrze neoliberální reformy získal podporu veřejnosti.¹⁷

Podle Weylanda propojení populismu s určitým socioekonomickým stanoviskem brání užívání tohoto pojmu pro území Latinské Ameriky. Weyland tak nabízí používat pojem jiný, neopopulismus. Neoliberální myšlenky těchto politických subjektů nelze vnímat jako náhodnou socioekonomickou okolnost, ale jako pevnou součást neopopulistické rétoriky.

¹⁵ Rooduijn, „Why is populism suddenly all the rage?“

¹⁶ Kurt Weyland, „Clarifying a Contested Concept: Populism in the Study of Latin American Politics,“ *Comparative Politics* 34, č. 1 (2001): 3–5, 17–18, <https://doi.org/10.2307/422412>.

¹⁷ Weyland, 6–7, 15.

Když kumulativní definice populismu nedokážou vysvětlit dění v Jižní Americe, nově vzniklý koncept neopopulismu ano.¹⁸

Weyland vedle aktualizace definice populismu přináší také dva typy populistického aktéra. V jednom případě se jedná o politika, který oslovuje lid jako celek, a to skrze veřejnou manifestaci programu, například skrze shromáždění. V druhém případě populistický politik oslovuje občany jako jednotlivce a předkládá jim jejich individuální vůli. Weyland zakončuje svou novou definici populismu tvrzením, že neopopulismus je v zemích Jižní Ameriky přítomen z důvodu nedostatku občanské podpory pro neoliberalní reformy. Bez populismu by ekonomické reformy neměly dostatečný ohlas. Ač se tato myšlenka může na první pohled jevit jako nijak zásadní pro diplomovou práci, opak je pravdou. Weyland totiž tímto tvrzením předpokládá užívání populismu (potažmo neopopulismu) jako politické strategie, která je nezbytná pro dosažení individuálních cílů politického aktéra.¹⁹

Politická strategie

Existuje mnoho přístupů, které lze v oblasti politických věd použít jako teoretický rámec ke konkrétním zkoumání. Vhodnost zvolení určitého přístupu, a ne jiného, se pak zpravidla odvíjí od tématu výzkumu a problematiky, které se dotýká. Politická analýza není v této oblasti novou metodou. Přesto panují rozpory nad tím, co přesně znamená. Politické analýze se tak na jednu stranu dostává dostatečné obecnosti, aby byla použita na řadu politologických problematik, na stranu druhou její nedostatečná konceptualizace brání jednoznačnosti výkladu.²⁰

Profesor politologie Martin Landau pro časopis *American Journal of Political Science* přibližuje rozkol v akademické obci nad tím, co přesně politická analýza znamená. Podle Landau vystihuje něco, co nám má pomoci pochopit instanci určitých zásad politiky. Vysvětlení sousloví pak záleží na tom, k čemu ho výzkumníci používají, nejčastěji se však jedná o sémantické rozdíly. Může jít o koncept vysvětlující základní princip, sousloví používané jako synonymum pro strategie či design, označení zastřešující hodnoty a cíle

¹⁸ Weyland, 9–11, 16.

¹⁹ Weyland, 16–17.

²⁰ Davis B. Bobrow et al., „The Place of Policy Analysis in Political Science: Five Perspectives,“ *American Journal of Political Science* 21, č. 2 (1977): 423–426, <https://doi.org/10.2307/2110503>.

anebo „útok“ na sociální problémy. Všechny tyto významy lze v literatuře sociálních věd nalézt.²¹

V oblasti politické analýzy nastal významný moment na přelomu tisíciletí. Politici volily strategie jiné, než jim političtí teoretici předurčili. Řada politických strategií a reforem se tak nikdy neuskutečnila. Ve snaze vyrovnat se s tímto neočekávaným chováním se část akademiků uchýlila k hledání odpovědí v politické strategii. Nově vznikající teorie politické strategie tak reagovaly na empirickou zkušenost svých autorů.²²

Pascal D. König a Georg Wenzelburger z Univerzity ve Freiburgu definují politickou strategii jako široký koncept označující strategickou akci. Toto sousloví nepopisuje jedinou strategii, ale velké množství známých přístupů v politickém prostředí. Podle autorů je pravděpodobně nejznámější politickou strategií strategie vyhýbání se obviňování²³, kterou nalezneme v práci Kenta Waevera. Podle této teorie jsou politici motivováni především snahou vyhnout se zodpovědnosti za neatraktivní rozhodnutí. To pak může být na úkor těch populárních činů, které ale tito političtí aktéři neudělají, protože se obávají jejich neoblíbenosti u občanů. Během své politické kariéry přicházejí o ocenění, ale neriskují obviňování.²⁴

Autoři König and Wenzelburger přiznávají politické strategii velký význam, především pro oblast analytického zkoumání politik. Nezapomínají ale upozornit na limity této teorie založené převážně na empirické zkušenosti. Waever sice přichází s osmi strategiemi vyhýbání se obviňování, širší záběr na možné vývoje ale nezbytně neznamená větší konkretizaci problematiky. Právě teoretická a koncepční vágnost je podle Königa a Wenzelburgera nástrahou politických strategií. Nejednotná a nejasná konceptualizace může vést ke vzniku dalších navazujících teorií, které z této prvotní vycházejí a které stejně jako ona budou postrádat ukotvení mezi ostatními politickými strategiemi. Problém nejasného ukotvení konceptu je o to větší, pokud vezmeme v úvahu propojení s ekonomickými teoriemi. Bylo by mylné domnívat se, že politické strategie nemají s pečlivým propočítáváním charakteristickým pro ekonomické metody co dělat.²⁵

²¹ Bobrow et al., „The Place of Policy Analysis in Political Science,“ 423–424.

²² König a Wenzelburger, „Toward a Theory,“ 401–406.

²³ V angličtině je použit termín *Blame avoidance strategy*.

²⁴ König a Wenzelburger, 402.

²⁵ König a Wenzelburger, 402–403.

Teorie ekonomického hlasování nám říká, že demokratické vlády jsou hodnoceny na základě svého výkonu, a to především v oblasti ekonomické. Jedná se o taktiku trestu a odměny, která funguje na dvou předpokladech. Za prvé, nepopulární reformy povedou s vysokou pravděpodobností ke ztrátě voličské podpory, tedy k trestu. Proto je vhodné zvolit takovou politickou strategii, která umožní politickému aktéru zůstat u moci. Za druhé, politicko-institucionální kontext má klíčovou roli. Některé strategie fungovat mohou, jiné ne.²⁶

Politická strategie je souvislost mezi činy politických aktérů a jejich zájmy. Nejčastěji je tuto strategii možné pojít s vládou, jakožto nejakceschopnějším aktérem v legislativní oblasti. Cíle vlády při výběru vhodné politické strategie jsou dva, prosadit preferovanou politiku a být znovuzvolena.²⁷ Politologové Wolfgang C. Müller a Kaare Strøm ve své analýze rozhodování politických stran pak nachází cíle tři: zastávat úřad, prosadit svou politiku a získat hlasy veřejnosti. Tyto cíle však zároveň mohou způsobovat konflikt, jak mezi sebou, tak samostatně. Ne vždy je pak pro politického aktéra možné dosáhnout všech tří cílů. Političtí aktéři jsou si nutnosti dělat kompromisy vědomi. V mnoha případech se tak uchylují ke kalkulacím toho, jak se chovat, aby nedošlo k poškození hlavních cílů.²⁸

Populismus jako politicko-strategický přístup

Politická strategie se pokouší o interpretaci jednání politiků a politických stran navzdory dynamičnosti politického prostoru. Nelze očekávat stejný vývoj ve dvou zemích s velmi odlišnou politickou kulturou a historickou zkušeností. Politické dění je tak možné chápat jako rozdílné v ohledu na dobu a prostředí. Není překvapením, že existuje mnoho strategií, které usilují o vyrovnání se s novým děním na politické scéně. Kromě již zmíněné strategie vyhýbání se obviňování existují strategie věnující se komunikaci (viz například práce Roberta H. Coxe), vztahu aktéra k institucím či úloze zodpovědnosti. Vhodnost použití jednotlivých strategií se odvíjí od individuálních případů.²⁹

²⁶ König a Wenzelburger, 403.

²⁷ König a Wenzelburger, 407–408.

²⁸ Wolfgang C. Müller a Kaare Strøm, „Conclusions: Party Behavior and Representative Democracy“ v *Policy, Office, or Votes?*, editoři Wolfgang C. Müller a Kaare Strøm (Cambridge: Cambridge University Press, 1999), 280–281.

²⁹ König a Wenzelburger, „Toward a Theory,“ 404–405.

Podle Königa a Wenzelburgera je úspěšnost politických strategií závislá na aktuálních podmínkách. Politická strategie jednoho aktéra může být úspěšná v důsledku příznivého institucionálního nastavení, u druhého může sehrát klíčovou roli vhodný kulturní kontext. Vedle těchto kontextuálních proměnných jsou důležitou součástí interpretace úspěšnosti strategií také samotní političtí aktéři. Chování politického lídra může ovlivnit efektivnost zvolené politické strategie. Pokud je lídr konzistentní a důvěryhodný ve své komunikaci, bude nejspíš úspěšnější než ten, který zastává proměnlivé postoje a používá nedůvěryhodnou argumentaci.³⁰

Pro politické strategie je z tohoto důvodu ústřední role politického aktéra a jeho chování. Zdá se proto logické, že k politickým strategiím je dle některých autorů možné zařadit také populismus. Populismus jakožto politická strategie se zaměřuje především na ústřední roli vůdce, popřípadě politické strany. Vůdce je středobod všeho, vše se odvíjí od jeho úvah. Podle Weylanda je tento trend ústřední role lídra pozorovatelný všude, od Latinské Ameriky přes Evropu až k Asii. Tato důležitá role je výsledkem heterogenity lidu. Jeden aktér sjednotí lid a bude jednat za všechny jeho jedince, v ideálním případě také vezme myšlenky všech na vědomí. Jenže k tomuto dění v případě populistického aktéra nedochází.³¹

Politicko-strategický přístup nám říká, jak interpretovat charakteristické jednání tohoto populistického vůdce. Weyland vidí původ chování tohoto aktéra v oportunistu, spíše než pragmatismu. Populistický vůdce jedná tak, jak je to pro něj nejvýhodnější, ideologická příslušnost jde stranou.³² Chybějící skutečná odpovědnost lídra nás přivádí zpět k politickým strategiím, se kterými přichází například autoři Olsen a March. Podle politologů bylo už v průběhu 20. století možné pozorovat proměnu formy jednání demokratických států. Pozornost se z postupů a principů přesunula na cíle jednání. Tato transformace vedla k nutnosti hlídat dodržování pravidel a etiky, k jejichž porušování čirý záběr na účel vybízí.³³

Vnímání populismu jako politické strategie nám umožňuje zabývat se také kontextem. Vysvětluje například, jaké prostředí umožňuje populistickému lídru být zvolen

³⁰ König a Wenzelburger, 420.

³¹ Weyland, „Populism as a Political Strategy,“ 186.

³² Weyland, 186–187.

³³ Johan P. Olsen a James G. March, „The Logic of Appropriateness“ (pracovní dokument, ARENA Working Papers, Centre for European Studies, University of Oslo, Oslo, 2004).

a v jakém prostředí se během svého mandátu nachází. Ke zvolení populistického lídra napomáhá institucionální slabost a konjunkturální okolnosti. Když je populistický aktér u moci, volí si prostředí loajálních rádců a těch, se kterými má blízký osobní vztah, většinou na úkor jejich odbornosti. V důsledku nepotismu a klientelismu tak dochází k oslabení vládních institucí, uzurpování moci a k zavedení náhlých a nepromyšlených nařízení.³⁴

Kritici zasazování populismu do role politické strategie upozorňují na nedostatečnou jistotu intencí populistických lídrů. Kdy můžeme s jistotou tvrdit, že určitý čin byl myšlen tak, jak jej interpretujeme? Jak rozeznat upřímný skutek, který však nese prvky populismu, od toho, který byl populistickým aktérem vykonán jen z oportunistických důvodů? Pokud by populistický vůdce psal deník, pak by se o tomto tvrzení dalo uvažovat. Nic nám ale nezaručí, že se nejedná o lest na čtenáře. Vedle nepotvrzených intencí kritizují oponenti politicko-strategického přístupu k populismu nefalzifikovatelnost tohoto postoje. Jakékoliv chování populistů může být vysvětleno tímto přístupem, neboť postulát přijímá všechna nová zjištění jako platná.³⁵

Jedno z řešení neprůhlednosti záměrů politických aktérů nabízí teorie věnující se zkoumání intencí jedince. Skutečné cíle aktéra jsou odvozovány od akcí, a to prostřednictvím hledání jeho preferencí. Pokud se preference aktéra výrazně změní v krátkém časovém úseku, nejedná se tak s největší pravděpodobností o něco, co by pro aktéra mělo vysokou prioritu. Náhlé politické obraty aktéra dokazují jeho nestálost a slabý ideologický závazek. Jak potvrzují případy z Latinské Ameriky, striktní odmítnutí určité politiky nebrání jejímu pozdějšímu vehementnímu prosazování.³⁶

AMLO v roli populisty

Andrés Manuel López Obrador by populistou nazýván ještě před svou politickou kampaní 2018. Kořeny tohoto přízviska je možné nalézt na počátku jeho politické kariéry. Podle profesorky Kathleen Bruhn z Kalifornské univerzity v Santa Barbarě to bylo v důsledku několika okolností, které podněcovaly k populismu. Za prvé, v osmdesátých letech 20. století se nově vznikající strana Partido de la Revolucion Democratica (PRD) odkazovala k levicovému křídlu Partido Revolucionario Institucional (PRI) a odkazu

³⁴ Weyland, „Populism as a Political Strategy,“ 187–188.

³⁵ Daniel Rueda, „Is Populism a Political Strategy? A Critique of an Enduring Approach,“ *Political Studies* 69, č. 2 (2021): 167–171. <https://doi.org/10.1177/0032321720962355>.

³⁶ Weyland, „Populism as a Political Strategy,“ 186.

populistického mexického generála Lázara Cárdenase. Byl to právě jeho syn Cuauhtémoc Cárdenas, kdo byl jedním z ústředních postav při formování PRD. Za druhé, ekonomické okolnosti populistické rétorice nahrávaly. Přicházející ekonomická krize na počátku osmdesátých let, prohlubující se nerovnost mexické společnosti a nedostatek některých surovin podpořili hledání levicové alternativy k současné vládnoucí straně. Za třetí, PRI měla za 70 let nepřetržitého vládnutí pověst pošpiněnou korupčními skandály.³⁷

Počátky politické kariéry Lópeze Obradora byly v úzkém vztahu s dominantní stranou PRI. Mladý řadový člen strany se nejdříve angažoval v regionální politice ve svém rodném státě Tabasco. Po přechodu k PRD se velmi rychle našel v zastánci „vůle lidu“ a konfrontační rétorice, stejně jako protestních akcích, které cílily například proti ekologickému znečištění národní ropnou společností PEMEX. V devadesátých letech prohrál s kampaní na guvernéra a v důsledku prohry volby označil za zfalšované. Součástí jeho rétoriky bylo pro populismus charakteristické rozdělení na zkorumpované zlé elity a dobrý lid, který ve svém projevu reprezentoval on. Během svého prezidentství straně PRD v období 1996–1999 začal López Obrador praktikovat nepotismus a dosazování svých známých. Příkladem může být kariéra jeho blízkého přítele Leonela Cota Montaňa, který se krátce po skočení Lópeze Obradora ve vedení PRD ujmul prezidenství strany.³⁸

Politická kariéra Lópeze Obradora směřovala na počátku nového tisíciletí jasný směrem, k získání funkce prezidenta Mexika. O post se ucházel prvně v roce 2006, stejně však jako syn legendárního generála Cárdenase o dvě desetiletí dříve neuspěl. Toto srovnání není náhodné, rétorika obou protagonistů PRD byla v mnoha aspektech podobná. Zvětšování prohlubně mezi zkorumpovanou elitou a hodným vykořisťovaným lidem, zájem o chudé, a především osoba charakteristického lídra, to vše měli politici společné. Na rozdíl od Cárdenase ale AMLO zvolil velmi konfrontační rétoriku, volby 2006 byly podobně jako ty na guvernéra o dekádu dříve ukradeny. Porážka byla o to bolestivější, že rozdíl mezi výsledky byl velmi malý, Felipe Calderón získal jen o 0,6 % více hlasů.³⁹

Působení Lópeze Obradora do voleb 2012 je možné shrnout jako přínosné pro lid, nepřínosné pro demokracii. V roli starosty hlavního města Mexika prosadil některé důležité

³⁷ Kathleen Bruhn, „To hell with your corrupt institutions!“ v *Populism in Europe and the Americas*, editoři Cas Mudde a Cristobal Rovira Kaltwasser (Cambridge: Cambridge University Press, 2012): 102–104.

³⁸ Bruhn, 104–105.

³⁹ Bruhn, 105–107.

„Election for President,“ Election Guide: Democracy Assistance & Elections News, zpřístupněno 6. března 2022, <https://www.electionguide.org/elections/id/2011/>.

reformy a ač se nebránil používání libivé populistické rétoriky, skutečně pomohl některým lidem zlepšit jejich socioekonomickou situaci. Kdyby byl prezidentem v liberální demokracii, kde plně funguje systém tzv. checks and balances, nebylo by jeho vládnutí tak nebezpečné. Podle Bruhn ale populistický vůdce v slabé a nekonsolidované demokracii, jako je Mexiko, získává nadměrnou moc. Nedochází k limitaci jeho působení a často ovládá politickou stranu i instituce. Většinová podpora lidu tak umožňuje populistickému lídru v podstatě dělat, co se mu zlíbí. Záleží jen na charakteru vůdce, jakým směrem se země vydá.⁴⁰

Prezidentské volby 2012 skončily pro Lópeze Obradora dalším neúspěchem. Novým mexickým prezidentem se stal Enrique Peña Nieto z PRI, politické strany, kde AMLO započal svou kariéru politika. Disciplína, působivý přednes a kreativita, to vše bylo součástí faktorů, které rozhodly o získání prezidentské funkce s náskokem 7 % hlasů. Se sliby „modernity, demokracie, transparentnosti“ Peña Nieto odmítl spojení s předcházejícími administrativami stranických kolegů. López Obrador na vítězství protikandidáta reagoval opětovným zpochybněním pravdivosti volebních výsledků.⁴¹

Následující volby 2018 tak byly již třetí snahou získat prezidentský úřad. Podle některých názorů pomohla k vítězství Lópeze Obradora souhra příhodných okolností. Mezi ty nejvýznamnější faktory je možné počítat nevídané množství nezávislých voličů.⁴² Tato šedá zóna nerozhodnutých občanů hrála klíčovou roli při volbě prezidenta Mexika již v roce 2000. Přelom tisíciletí není náhodný, Mexiko si po více jak sedmi dekadách vlády jedné strany začínalo zvykat na prezidenty i jiných politických příslušností než k PRI. Ruku v ruce s nástupem nových partajích se ale objevilo i zklamáním z jejich politického zaměření. Politické strany se soustředily především na ekonomické otázky, a ne na skutečné zájmy nejistých voličů. Výsledkem byla klesající důvěra v existující politické aktéry a strmější zvýšení počtu nezávislých voličů.⁴³

⁴⁰ Bruhn, „To hell with your corrupt institutions!“ 110–112.

⁴¹ Nick Miroff a William Booth, „Peña Nieto is winner of Mexican election,“ *The Washington Post*, 2. července 2012, https://www.washingtonpost.com/world/the_americas/mexico-presidential-election-underway/2012/07/01/gJQAYd96FW_story.html.

⁴² Mariano Sánchez-Talanquer a Kenneth Greene, „Latin America’s Shifting Politics: Mexico’s Party System Under Stress,“ *Journal of Democracy* 29, č. 4 (2018): 31–42, <https://www.journalofdemocracy.org/articles/latin-americas-shifting-politics-mexicos-party-system-under-stress/>.

⁴³ Sánchez-Talanquer a Greene, 31–42.

Podle výzkumu veřejného mínění mexické společnosti Buendía & Marquéz se v roce 2012 na 37 % voličů identifikovalo jako nezávislých, v srpnu 2017 toto množství stoupl na 59 %.⁴⁴ Populistická rétorika Lópeze Obradora připomínající věčný boj poctivých občanů proti morálně pokleslému kruhu zkorumpovaných jedinců a fakt, že MORENA byla nové politické hnutí upozorňující na potřebu sociálně-strukturálních změn na tyto voliče pozitivně zapůsobilo.⁴⁵

Tato univerzální rétorika v Mexiku dlouhodobě bojujícím s ekonomickou nerovností očekávatelně dopadla na úrodnou půdu. Mexická minimální mzda se v roce 2020 pohybovala na nejnižších příčkách v porovnání s ostatními státy Latinské Ameriky a odhaduje se, že na 25 miliónů domácností nedosáhne na základní bydlení.⁴⁶ Levicově orientovaný program, ve kterém López Obrador vyzdvihával především příslib demokratizace skrze socioekonomickou podporu běžným občanům a potrestání zkorumpovaných politiků, se tak stal nadějí pro zklamané voliče.⁴⁷

Problematika korupce v mexickém prostředí

Málokterá země má takové bohaté zkušenosti s korupčními jednáními jako je Mexiko. O korupci se nemluví jen v souvislosti s nejvyššími politickými kruhy, ale také jako o něčem přítomném v životě běžných občanů. Úplatkářství je na obou úrovních, jak na té politické (horizontální), tak na té byrokratické (vertikální). Pro běžné občany, kteří nedisponují mocí a finančními prostředky, se jedná o něco velmi nepříjemného. Boj proti korupci se proto stal nezbytnou součástí každé politické kampaně cílící na masovou veřejnost.⁴⁸

⁴⁴ „Partidos Políticos: Encuesta Nacional Buendía & Laredo,“ Buendía & Márquez, zpřístupněno 16. listopadu 2021,

http://buendiaymarquez.org/publicaciones/425/B_L_UNIVERSAL_PARTIDOS_POLI__769;TICOS.pdf.

⁴⁵ Tom Phillips a David Agren, „Mexico election: historic landslide victory for leftist Amlo,“ *The Guardian*, 2. července 2018, <https://www.theguardian.com/world/2018/jul/02/mexico-election-leftist-amlo-set-for-historic-landslide-victory>.

Jaime Aragón Falomir, Alfredo Edmundo Fernández de Lara Gaitán a Juan Bautista Lucca, „Las elecciones de 2018 en México y el triunfo del Movimiento de Regeneración Nacional (Morena),“ *Estudios Políticos (Medellín)* č. 54 (leden 2019): 286–308, <https://doi.org/10.17533/udea.espo.n54a14>.

⁴⁶ Teresa Romero, „Average annual wage in Mexico from 2000 to 2020,“ Statista, zpřístupněno 16. listopadu 2021, <https://www.statista.com/statistics/812354/mexico-average-annual-wage/>.

⁴⁷ Misael Zavala a Alberto Morales, „The ten proposals of AMLO's pre-campaign,“ *El Universal*, 14. prosince 2017, <https://www.eluniversal.com.mx/english/ten-proposals-amlos-pre-campaign>. Phillips a Agren, „Mexico election.“

⁴⁸ Stephen D. Morris, „Corruption and Mexican Political Culture,“ *Journal of the Southwest* 45, č. 4 (2003): 671–677, <http://www.jstor.org/stable/40170271>.

Je zřejmé, že korupce je zakořeněná v mexickém prostředí. Vychází ale její přítomnost z mexické kultury samotné, nebo je mexická kultura ovlivněna její existencí? Tato pře, ekvivalent věčného sporu o to, zda bylo dřív vejce nebo slepice, je dodnes předmětem mnohých debat o vztahu občanské kultury a demokracie. Podle profesora Stephena D. Morrise z Univerzity v Jižní Alabamě se četní zastánci najdou na obou stranách. Dekády trvající vláda PRI napomohla upevnit korupci v politických kruzích. Korupční aféry, které pak pronikly na světlo, pravděpodobně napomohly deziluzi Mexičanů z politických aktérů a podrážaly odhodlání dodržovat demokratické principy země.⁴⁹

Přítomná kultura se podle tohoto strukturalisticko-institucionalistického přístupu stává do takové míry ovlivněná korupcí, že se dá mluvit o kultuře korupce. Jedná se tak o kauzální vztah, kde jasně známe příčinu a následek. Druhý pohled na problematiku korupce v Mexiku nabízí kulturní přístup. Ten se na rozdíl od předchozího postoje brání používání jedné rovnice. Kulturní přístup korupci vnímá jako výsledek kulturních charakteristik určité populace. Těmito charakteristickými faktory mohou být například pokleslá morálka, chybějící důvěra v demokratické hodnoty či pragmatické uvažování, že úplatek napomůže ke zrychlení určitého procesu.⁵⁰

Někteří odborníci nalézají kulturu korupce v závislosti na regionálním působení. Podle žurnalistky a reportérky pro významné deníky jako *Tiempo Argentina*, *Le Monde* či *Clarín* Telmy Luzzani je jedním z těchto regionů Latinská Amerika. Důvodem je souběh řady faktorů, mezi nimiž je možné nalézt slabou kontrolu veřejné správy, netransparentnost a nedůvěryhodnost státních institucí, nelegální drogový obchod a všudypřítomnou chudobu. Z politologického hlediska je důležité zmínit, že region tvoří také relativně mladé demokracie, která jsou často ještě nestabilní a slabé na to čelit korupčním praktikám. Podle Luzzani politická korupce na území Jižní Ameriky pramení především ze snahy zajistit si úspěšný průběh voleb.⁵¹

Ať už se v případě Mexika jedná o kulturu korupce, nebo korupci jako výsledek kulturních charakteristik, oba přístupy vyzdvihávají důležitý vztah mezi korupčním jednáním a socioekonomickými jevy, které vedle Mexika zažívají i ostatní státy Latinské Ameriky. Proč je ale pro Mexiko korupce tak důležitým tématem, když se jedná o častý jev

⁴⁹ Morris, 671.

⁵⁰ Morris, 672–676.

⁵¹ Telma Luzzani, „South America,“ v *GLOBAL CORRUPTION REPORT 2001*, editoři Robin Hodess, Jessie Banfield a Toby Wolfe (Transparency International, 2001), 168–181.

na Americkém kontinentu? Podle Morrise je to kombinací rozsahu a typu korupce, kulturní korelací, závažností příčin a nesnadností změny. Přes 70 % mexické populace se domnívá, že mexická vláda je téměř celá nebo celá pod vlivem korupce. A nejedná se jen o názory laické veřejnosti, i interní auditoři federální vlády se v 60 % domnívali, že korupce je běžnou součástí fungování vlády.⁵²

I když Morris cituje výzkum veřejného mínění od Hewlett Foundation z roku 1998, výsledky o dvě dekády později nejsou lepší. V roce 2018 byla většina populace přesvědčena, že prezident (61 %), členové kongresu (59 %) a policejní úředníci (60 %) jsou zapojeni do korupce.⁵³ Důležitost problematiky dokládá, že se k podobnému závěru dostávají i odborné publikace, které pracují s více zdroji, než je jen veřejné mínění. Podle Rule of Law Indexu je Mexiko v roce 2020 jednou z nejhorších zemí světa v otázkách korupce, nacházející se na 121. místě z 128 zkoumaných států. Hůře je na tom už jen Keňa, Madagaskar, Bolívie, Uganda, Kamerun, Kambodža a Demokratická republika Kongo.⁵⁴

Morris pokračuje s dalším důvodem, který přispívá k důležitosti korupce pro Mexiko, a tím je kulturní korelace. Korupce je v Mexiku vnímána jako velmi závažný problém nejen občany, ale i obchodními společnostmi, které s ní během svého podnikání musí počítat. Úplatkářství také znamená, že v mexické společnosti převládá nedůvěra. Tato nedůvěra nezůstává jen ve vztahu ke státním institucím, ale dostává se i do mezilidských vztahů a postojů k demokracii. Dalším výsledkem přítomnosti korupce je nerespektování práva a zákonů. Frustrovaná společnost nebude pravděpodobně tolik dodržovat zákony, když ví, že korupce zamezí trestu za jejich porušování. To se pojí s další kulturní korelací, kterou je nízká občanská angažovanost. K nahlašování korupčního jednání nedochází, a to především z obav o vlastní bezpečí.⁵⁵

Kromě těchto jevů, které korupční jednání způsobuje, můžeme identifikovat i symbolickou rovinu korupce. Téma se stalo pro mexickou společnost tak důležitým, že nesmí chybět v politických diskusích či kampaních. Někdy se korupce pojí i s předměty, které se staly symboly úplatkářství a nekalých praktik v politických kruzích. Jedním

⁵² Morris, „Corruption and Mexican Political Culture“, 676–677.

⁵³ Teresa Romero, „Main social and political groups involved in corruption according to public opinion in Mexico in 2018, by type“, Statista, zpřístupněno 23. listopadu 2021, <https://www.statista.com/statistics/1062732/mexico-groups-involved-corruption-public-opinion/>

⁵⁴ World Justice Project, „WJP Rule of Law Index 2020“, The World Justice Project, zpřístupněno 23. listopadu 2021, <https://worldjusticeproject.org/our-work/research-and-data/wjp-rule-law-index-2020>.

⁵⁵ Morris, „Corruption and Mexican Political Culture“, 682–686.

z takových významných symbolů je například letadlo Boeing 787-8 zvané *José María Morelos*, které bylo zakoupeno prezidentskou kanceláří Enrique Peña Niety.⁵⁶ Letadlo v hodnotě necelých 219 milionů dolarů, které mělo být spláceno v následujících 15 letech po jeho zakoupení, se stalo připomínkou výstřednosti a korupce administrativy Peña Niety.⁵⁷

Profesorka Florina G. Arredondo Trapero z Katedry filozofie a etiky mexické univerzity Tecnológico de Monterrey připomíná dlouhou tradici symbolických činů mexických politiků. Podle Trapero je symbolická rovina korupce přítomna po staletí a nejedná se tedy jen záležitost posledních vlád. Kořeny korupce je možné nalézt už v období Mexické revoluce. Úplatkářství tehdy sloužilo jako efektivní nástroj konsolidace národní identity po dlouhém období její fragmentace. Symbolika korupce se stala paradoxně důležitou pro spojení národa, který nyní rozděluje na oběti a vykonavatele korupčního jednání.⁵⁸

Státní sféra, která je většinou obyvatelstva označována za zcela pod vlivem úplatkářství, vydává zákony, kteří občané nedodržují. Není důvod je dodržovat, když demokratické procesy, policie a státní instituce podléhají moci peněz. Výsledkem je pasivní společnost, která na boj s korupčním jednáním rezignovala. Nahlašování korupce je v mnoha případech nebezpečí i pro osobu, která usiluje o chránění demokratických procesů. Političtí aktéři, kteří s problematikou korupce pracují, tak musí nejprve překonat problém prvotní nedůvěry občanů vůči své osobě, ale také předložit plán boje s korupcí, který napomůže občanské angažovanosti. Mezi doporučeními, jak s korupcí bojovat, můžeme vedle antikorupčních iniciativ najít také zapojení společnosti a nezbytnou změnu ve vnímání korupce.⁵⁹

⁵⁶ Adrián Trejo, „Fracasa la 4T en deshacerse del símbolo de la corrupción,“ *24 Horas: EL diario sin límites*, 15. ledna 2020, <https://www.24-horas.mx/2020/01/15/fracasa-la-4t-en-deshacerse-del-simbolo-de-la-corrupcion/>.

⁵⁷ Sonia Corona, „Un avión mejor que el ‘Air Force One’ para la presidencia de México,“ *El País*, 14. ledna 2016, https://elpais.com/internacional/2016/01/15/mexico/1452824154_306685.html.

⁵⁸ Informace vychází z rozhovoru s profesorkou Florinou G. Arredondo Trapero uskutečněného skrze emailovou komunikaci 1. 11. 2021 v Monterrey, Mexiko.

⁵⁹ Morris, „Corruption and Mexican Political Culture,“ 701–702.

Empirická část

Po předchozích neúspěšných pokusech López Obrador v prezidentských volbách 2018 konečně uspěl. S 53 % hlasů získal doposud nevídanou podporu veřejnosti. Zároveň se mu podařilo získat silný mandát – posledních 35 let žádný jiný kandidát s takovou převahou nezmobilizoval. Komplexní pojmenování hlavních starostí mexického obyvatelstva jako jsou chronická chudoba, sociální nerovnost, stagnace ekonomiky, prudký nárůst násilí a korupční skandály přineslo očekávaný úspěch. Protikorupční rétorika kandidáta na prezidenta dobře zafungovala v kontextu frustrace veřejnosti a nevydařené politické transformace. AMLO sliboval změnu ze zajetých kolejí začarovaného kruhu špatné socioekonomické situace Mexika.⁶⁰

Mezi faktory, které ovlivnily zvolení Lópeze Obradora, zmiňují Mariano Sánchez-Talanquer a Kenneth Greene například proces vzdalování politických stran od ústřední PRI (tzv. dealignment), který začal být v zemi pozorovatelný. Řada stran vznikajících v době hegemonie PRI se postupně odtrhla a buď zvolila svou vlastní politickou kariéru nebo přešly do opozice jako nepolitický aktér. Roztříštěnost politické scény umožnila vstup novým hráčům bez historie neúspěchů a skandálů.⁶¹

Sliby a činy

Míra korupce v Mexiku je dlouhodobě velmi neuspokojivá. Politická transformace, ke které mělo dojít po konci dlouholeté vlády PRI na přelomu tisíciletí, nebyla zdaleka taková, jakou si ji obyvatelé vysnili. Namísto snížení míry úplatkářství byli v 21. století svědkem jejího nárůstu. Bývalý prezident Vicente Fox se spolu se svým nástupcem Felipem Calderónem zapletl do problematických veřejných kontraktů s Oceanografía, společností, na kterou byla napojena řada členů PAN.⁶²

Milníkem se však stal až Odebrechtský případ, spouštěč četných vyšetřování korupce v zemích Latinské Ameriky. Jedním z obviněných v kauze úplatkářství stavební firmou

⁶⁰ Sánchez-Talanquer a Greene, „Latin America’s Shifting Politics,“ 32–33.

⁶¹ Sánchez-Talanquer a Greene, 34.

⁶² Roberto Carlos Fonseca, „Mexico’s National Anti-Corruption System,“ *The University of Miami Inter-American Law Review* 50, č. 2 (2019): 86–94, <https://www.jstor.org/stable/10.2307/26788365>.
Raymundo Riva Palacio, „Oceanografía, fraude global,“ *El Financiero*, 5. března 2014, <https://www.elfinanciero.com.mx/opinion/raymundo-riva-palacio/oceanografia-fraude-global/>.

Odebrecht se stal také předposlední mexický prezident Enrique Peña Nieto.⁶³ Další ránou pro důvěru občanů byla pověstná La Casa Blanca za 7 miliónů dolarů dokazující klientelistické vazby mezi konstruktérskou společností a prezidentem Peña Nietem.⁶⁴ Předchozí prezidentské administrativy tak nastavily laťku boje proti korupci velmi nízko a nechaly za sebou převážně nespokojené a zklamané obyvatelstvo.

Korupce se stala velmi důležitou problematikou, která skrze začlenění v politický program mohla znamenat získání podpory významné části veřejnosti. V prezidentské kampani 2018 tak byla korupce tématem, kterým se López Obrador mohl vymezit vůči předchozím administrativám, které ztratily důvěru společnosti medializovanými korupčními skandály.⁶⁵

Svým dílem přispěla také masová média. Komunikační platformy mají velký vliv na veřejné mínění v latinskoamerické kultuře, jednoduše tak vytvořily mediální obraz korupce jako nezadržitelné pohromy pro mexickou společnost. Intenzivní medializací tohoto tématu se úplatkářství zarylo do podvědomí populace. Míra znepokojení korupcí byla tak vysoká, že část občanů přijmula tezi nerozlučnosti korupce a Mexika.⁶⁶

Vhodné načasování kampaně 2018 bylo klíčové pro její úspěch. Korupční skandály předchozích prezidentů, mediální obraz korupce jako neutuchající katastrofy země, to vše napomohlo k ustanovení úplatkařství klíčovým tématem voleb 2018.⁶⁷ Podle průzkumů veřejného mínění společnosti Parametría korupce poprvé předstihla kriminalitu a ekonomiku jako nejdůležitější téma pro voliče.⁶⁸ Všudypřítomný antisystémový sentiment ještě více vyzdvihl potřebu změny.⁶⁹ AMLO, muž se zkušenostmi z předchozích prezidentských voleb, tak získal šanci ovlivnit velkou masu nerozhodnutých voličů a použít téma korupce jako ústřední bod své politické rétoriky.

⁶³ David Marcial Pérez, „La sombra de la impunidad rodea de nuevo al caso Lozoya,“ *El País*, 27. ledna 2022, <https://elpais.com/mexico/2022-01-27/la-sombra-de-la-impunidad-rodea-de-nuevo-al-caso-lozoya.html>.

⁶⁴ Fonseca, „Mexico's National Anti-Corruption System,“ 88.

⁶⁵ Transparency International, CORRUPTION PERCEPTIONS INDEX 2018, Transparency International, 2019, <https://www.transparency.org/en/cpi/2018>.

⁶⁶ Fonseca, „Mexico's National Anti-Corruption System,“ 92–94.

⁶⁷ Falomir, de Lara Gaitán a Lucca, „Las elecciones de 2018,“ 288–289, 299–300.

⁶⁸ Gina Hinojosa a Maureen Meyer, *The Future of Mexico's National Anti-Corruption System: The anti-corruption fight under President López Obrador* (Washington D.C.: WOLA, 2019), 4, <https://www.wola.org/wp-content/uploads/2019/08/The-National-Anti-Corruption-System-under-AMLO.pdf>.

⁶⁹ Sánchez-Talanquer a Greene, „Latin America's Shifting Politics,“ 38–39.

Během kampaně 2018 se López Obrador opakovaně označil za jediného možného řešitele korupční problematiky.⁷⁰ V prosince 2017 představil svůj desetibodový plán, který se korupce týkal hned v prvních dvou bodech. V prvním bodě programu AMLO slíbil demokratický právní stát, kde nikdo nebude nad zákonem a kde nebude docházet ke kupování hlasů, podvodům a zvýhodňování jednoho nad druhým. V dalším bodu svého programu adresoval vymýcení korupce a konec privilegií státních úředníků, včetně úřadu prezidenta. Mzda prezidenta bude snížena, zatímco plat nižších tříd pozvednut.⁷¹

Vedle desetibodového plánu zůstávaly sliby Lópeze Obradora jen v obecné rovině bez jasnějšího postupu pro boj s korupcí. Až ke konci prosince 2018 již nově zvolený prezident představil mexickému kongresu balíčky opatření, v jednom z nichž (tzv. *la austeridad republicana*, republikánská úspornost) popsal svůj plán boje s korupcí. Podle navrhovaného balíčku mělo být na korupci a volební podvody nově nahlíženo jako na těžké zločiny. Opatření také obsahovalo návrh na změnu 108. článku Ústavy, podle něhož by v budoucnu mohli být prezidenti souzeni za korupci a návrh na úpravu 127. článku, podle kterého by žádný funkcionář nemohl vydělávat více než prezident.⁷²

I přes navržený balíček nebylo po prvních sto dnech prezidentovy administrativy zřejmé, jakým způsobem má být korupce eliminována. Vzhledem k tak výrazné protikorupční rétorice, jakou López Obrador během své prezidentské kampaně 2018 zvolil, je absence jednoznačné protikorupční strategie překvapující. K všeobecné zmatenosti přispělo také prezidentovo protichůdné vyjadřování a stále nezveřejněný ekonomický plán. Výsledkem stodenního období tak bylo nejasné směřování jak protikorupčního boje, tak ostatních slibů Lópeze Obradora.⁷³

Na podzim roku 2019 se začala situace v oblasti protikorupčních reforem zlepšovat. Předseda Politické koordinační rady Mario Delgado oznámil plánované urychlené potvrzení prezidentova balíčku z prosince 2018. V nejbližších dnech mělo dojít ke schválení zákonů a reforem týkajících se úsporných opatření, daňových úniků a maximálních platů státních úředníků. Schvalování reforem zákonů však doprovázely pochybnosti o legálnosti

⁷⁰ Mary Speck, „Great Expectations and Grim Realities in AMLO's,“ *PRISM: SECURITY IN THE WESTERN HEMISPHERE* 8, č. 1 (2019): 68–81. <https://www.jstor.org/stable/10.2307/26597311>.

⁷¹ Zavala a Morales, „The ten proposals.“

⁷² Julio Ramírez, „AMLO anuncia 2 paquetes de leyes: combate a la corrupción y bienestar del pueblo,“ *Expansión Política*, 10. srpna 2018, <https://politica.expansion.mx/presidencia/2018/08/10/amlo-anuncia-2-paquetes-de-leyes-combate-a-la-corrupcion-y-bienestar-del-pueblo>.

⁷³ Arlene Ramírez Uresti, „El gobierno de López Obrador cien días después,“ *Forbes*, 11. března 2019, <https://www.forbes.com.mx/el-gobierno-de-lopez-obrador-cien-dias-despues/>.

navrhovaných změn. Důvodem bylo možné porušení existující legislativy a lidských práv během trestního řízení, jak upozornila například Meziamerická komise pro lidská práva. Podle předkládaných reforem měl být daňový podvod trestně rovný organizovanému zločinu.⁷⁴ I přes zmíněnou kritiku došlo ke schválení zákona. Federální zákon o republikánské úspornosti byl vydán jako dekret 14. listopadu 2019 s cílem bojovat proti korupci, sociální nerovnosti a plýtvání.⁷⁵

Schválený zákon byl jen jedním z příkladu prezidentových snah o reformu protikorupční politiky. Dalším výrazným aktem bylo referendum z roku 2021 o trestním stíhání bývalých prezidentů Mexika. Myšlenku uspořádat referendum podporovalo v předcházejícím roce 2020 na 58 % mexické populace, 74 % bylo pro soudní procesy s prezidenty a 96 % potvrdilo souhlas se souzením těchto bývalých politiků. Všeobecná shoda na tom, že prezidenti mají být souzeni, tak byla zřejmá.⁷⁶

Referendum kromě souhlasu laické veřejnosti přineslo další znepokojení odborníků. Za prvé, tento bezprecedentní přístup dával za vznik pochybnostem o právním základě tohoto kroku a naznačoval narušení principů právního státu.⁷⁷ Ponechání rozhodnutí o vyšetřování bývalých prezidentů na referendu (a tedy na názoru většiny občanů) může být neslučitelné s ústavním a mezinárodním právem. Hlasování lidu by mohlo vést k výsledku, kdy by se na základě většinového souhlasu zamítlo vyšetřování těchto bývalých politiků. Tím by došlo k porušení práva na spravedlnost pro oběti, jak upozorňovaly mnohé organizace zaměřující se na ochranu lidských práv.⁷⁸

Ozývaly se také hlasy upozorňující na zbytečnost referenda, neboť mexičtí prezidenti po skončení mandátu mohou být dle legislativy země souzeni a nedisponují amnestií, jak dokazuje případ bývalého prezidenta Luise E. Alvaréze.⁷⁹ Referendum přesto v srpnu 2021

⁷⁴ Víctor Chávez, „Van todas las iniciativas de AMLO antes del 17 de octubre,“ *El Financiero*, 8. října 2019, <https://www.elfinanciero.com.mx/nacional/van-todas-las-iniciativas-de-amlo-antes-del-17-de-octubre/>.

⁷⁵ „DECRETO por el que se expide la Ley Federal de Austeridad Republicana; y se reforman y adicionan diversas disposiciones de la Ley General de Responsabilidades Administrativas y de la Ley Federal de Presupuesto y Responsabilidad Hacendaria,“ SEGOB - Secretaría de Gobernación: Diario Oficial de la Federación, zpřístupněno 9. března 2022, https://www.dof.gob.mx/nota_detalle.php?codigo=5579141&fecha=19/11/2019.

⁷⁶ Javier Lafuente, „El 65% de los mexicanos cree que las políticas de López Obrador reducen la corrupción,“ *El País*, 31. srpna 2020. <https://elpais.com/mexico/2020-08-31/el-65-de-los-mexicanos-cree-que-las-politicas-de-lopez-obrador-reducen-la-corrupcion.html>.

⁷⁷ Lafuente, „El 65% de los mexicanos.“

⁷⁸ Marina Sardiña, „Poca participación en el referendo del juicio a los expresidentes de México,“ *France 24*, 2. srpna 2021, <https://www.france24.com/es/américa-latina/20210801-mexico-resultado-referendo-andres-manuel-lopez-obrador-expresidentes>.

⁷⁹ „Mexico ex-president may avoid massacre trial,“ *Reuters*, 13. července 2007,

proběhlo s volební účastí jen 7 %, tedy daleko méně, než je potřebná 40% účast pro legitimitu hlasování.⁸⁰ Symbolické protikorupční gesto administrativy Lópeze Obradora tak přes svou počáteční podporu veřejnosti nemělo žádný účinek na legislativu.

Na referendum o prosazení již existující legislativy nelze nenahlížet s pochybnostmi o jeho významu. Volání prezidenta po rozhodnutí lidu v otázce korupce nahrává jeho srovnání s populistickým aktérem tak, jak byl definován v teoretické části této diplomové práce. Referendum v sobě nese prvky umělého rozdělení společnosti na lid a zkorumpované elity (v tomto případě bývalé prezidenty). Přenechání rozhodování na občany je možné vnímat jako gesto nezkorumpovanosti současného prezidenta. V kontextu Mexika, kde je nespokojenost s korupcí vysoká, dává referendum také příležitost určité formy zadostiučinění vůči pachatelům korupce. López Obrador tak tímto aktem mohl získat významnou veřejnou podporu a ukázat se jako skutečný bojovník proti korupci.

Ke konci první poloviny funkčního období prezidenta přesto zůstávají názory na jeho snahy rozporuplné. Na jednu stranu se 65 % mexické populace domnívá, že současná administrativa pomáhá snižovat míru korupce, na stranu druhou ale nevěří, že všechny případy jsou řešeny stejně usilovně. Okolo 61 % Mexičanů vnímá dvojí standard v závislosti na případu, kterého se korupce týká. Některé mediálně exponovanější případy jsou řešeny usilovně, protože mohou výrazně ovlivnit veřejné mínění o efektivitě státní správy. Méně známé případy jsou naopak upozaďovány, na jejich řešení totiž není vyvíjen takový tlak veřejnosti. Příkladem může být důkladné vyšetřování korupčního jednání bývalého generálního ředitele společnosti Pemex Emilia Lozoyi. Lozoyův případ byl velmi intenzivně medializován například díky obvinění ze zapojení bývalých prezidentů Mexika do úplatkářství.⁸¹

Výsledkem dvojího standardu v korupčním vyšetřování je zklamání z protikorupčních kroků nové administrativy a větší rozdělení společnosti na příznivce a odpůrce Lópeze Obradora. Jedna část populace pociťuje deziluzi z nedostatečných výsledků a nesplnění předvolebních slibů, druhá, levicově orientovaná, spíše prezidenta chválí za

<https://www.reuters.com/article/us-mexico-echeverria/mexico-ex-president-may-avoid-massacre-trial-idUSN1237142520070713>.

Lafuente, „El 65% de los mexicanos.“

⁸⁰ Mark Stevenson, „Mexico’s referendum on trying ex-presidents falls short,“ *AP News*, 2. srpna 2021.

<https://apnews.com/article/health-mexico-caribbean-coronavirus-pandemic-referendums-cb2cde1b62e99724b8e211e01b1e88c0>.

⁸¹ Lafuente, „El 65% de los mexicanos.“

sociální reformy. López Obrador si mezitím udržuje osobní popularitu „přibližováním se“ levicové části voličů. Nosí běžné ošacení, používá veřejnou dopravu, jí v stravovacích zařízeních a připomíná chyby předchozích vlád.⁸²

Hodnocení a doporučení

Pro zhodnocení protikorupční politiky López Obradora je nezbytné vnímat korupci komplexně, nikoliv jen z pohledu čísel odhalených skandálů a usvědčených pachatelů. Je možné se domnívat, že řada korupčních skandálů není odhalena a to, co je medializováno, je jen vrchol ledovce korupčních praktik. Rozsah úplatkářství je tak těžké určit stejně jako dostatečnost protikorupčních kroků. Některé činy, jako bylo referendum 2021 či federální zákon o republikánské úspornosti, dokazují podniknutí slibované iniciativy boje s korupcí. Byla tato vynaložená snaha dostatečná vzhledem k rozsahu a míře korupce v Mexiku?

Novou perspektivu na efektivnost protikorupční politiky prezidenta mohou nabídnout zástupci třetích stran, v případě této diplomové práce tedy organizace a společnosti, které nejsou ani státními činiteli, ani lokálními organizacemi působícími v Mexiku. Výběr ne-mexických aktérů je záměrný, neboť u těchto zdrojů je možné předpokládat větší míru nezájatosti než u lokálních zdrojů. Jak upozorňuje organizace pro lidská práva Reportéři bez hranic, svobodná žurnalistika v Mexiku téměř neexistuje.⁸³

Podle neziskové organizace *The World Justice Project* bylo Mexiko v roce 2020 v kategorii regulace vládní moci na 89. místě ze 128 zkoumaných zemí. Země se tak nachází mezi státy, ve kterých je státní správa jen minimálně usměrňována. Do této kategorie patří také svoboda vyjadřovat se ke státní politice (svobodnými médii, organizacemi, politickými stranami a jedinci) bez strachu z následných represí. V regionálním hodnocení míry korupce v zemích Jižní a Střední Ameriky se Mexiko nachází na 26. z 30 míst, za ním se na nejspodnějších příčkách umísťuje jen Honduras, Nikaragua, Bolívie a Venezuela. Vybraní mezinárodní aktéři tak pro svůj zahraniční původ mohou poskytnout pohled zvenčí

⁸² Analy Nuño a David Agren, „What do you think of it so far? Voters rate Amlo’s Mexico transformation,“ *The Guardian*, 4. června 2021, <https://www.theguardian.com/world/2021/jun/04/andres-manuel-lopez-obrador-amlo-mexico-midterm-elections>.

⁸³ „RSF advocates for protection of journalists and against impunity on international press freedom mission to Mexico,“ *Reporters without borders*, publikováno 23. prosince 2021, <https://rsf.org/en/news/rsf-advocates-protection-journalists-and-against-impunity-international-press-freedom-mission-mexico>.

nezatížený nelehkou situací v Mexiku, přičemž relevantnost jejich hodnocení dokládá zahraniční renomé.⁸⁴

Zhodnocení prokorupčního boje americkým neziskovým sektorem

Latinská Amerika zažila ve 20. století řadu dramatických změn, které z ní vytvořily zájmovou oblast pro mnohé organizace věnující se monitoringu dodržování lidských práv. Prudký nárůst státních převratů v 70. letech 20. století a s tím spojené porušování lidských práv a násilí vedlo k intenzivnějšímu sledování těchto změn neziskovým sektorem. Washingtonský úřad pro Latinskou Ameriku (*Washington Office on Latin America*, zkráceně WOLA) byl jednou z prvních iniciativ věnujících se této problematice. Organizace byla založena roku 1974 jako reakce amerických náboženských autorit na znepokojující podporu Washingtonu některým jihoamerickým vládám. Jejím cílem bylo především propojovat americké tvůrce politik s experty z regionu Latinské Ameriky.⁸⁵

Pozornost výzkumné organizace WOLA sledující dodržování lidských práv na území obou Amerik se v roce 2019 upřela na mexické teritorium. Mexiko bylo pro svou nepříznivou socioekonomickou situaci logickou volbou, nedůkladné dodržování lidských práv v zemi se stalo známou skutečností. Podle lidskoprávní organizace Human Rights Watch nebyla drtivá většina zločinů (páchaných vedle kriminálků také policií, armádou a prokurátory) vůbec vyšetřena.⁸⁶ WOLA navíc byla již zběhlým neziskovým aktérem na území Mexika. Zkušenost měla například z tvorby kampaně zaměřené na prevenci násilí na ženách u americko-mexické hranice či humanitární pomoc skrze sociální a ekonomické rozvojové programy.⁸⁷

V analýze ze srpna roku 2019 se organizace zaměřila na počáteční kroky Lópeze Obradora v boji s korupcí. V reportu s názvem *The Future of Mexico's National Anti-Corruption System: The anti-corruption fight under President López Obrador* autorky Gina Hinojosa a Maureen Meyer nejdříve vysvětlují stav korupce na konci předchozí administrativy Peña Nieto a přibližují nelehkou situaci, do které se López Obrador dostal. Protikorupční legislativa schválená v letech 2015 a 2016 vedla ke vzniku Národního

⁸⁴ World Justice Project, „*WJP Rule of Law Index 2020*.“

⁸⁵ „History of WOLA,“ WOLA, zpřístupněno 13. března 2022, <https://www.wola.org/history-of-wola>.

⁸⁶ „Mexico,“ Human Rights Watch, zpřístupněno 15. března 2022, <https://www.hrw.org/americas/mexico>.

⁸⁷ „History of WOLA.“

protikorupčního systému (ve španělštině *Sistema Nacional Anticorrupción*, zkráceně SNA), který měl představovat komplexní nástroj boje s korupcí.⁸⁸

Národní protikorupční systém si kladal za cíl vymýtit korupci ve státní správě skrze koordinaci autorit na státní a federální úrovni, zvýšením transparentnosti státu a získáním důvěry občanů ve veřejné instituce. Metodologie SNA pracuje následujícím postupem: podporuje prevenci (skrze monitoring veřejných politik), provádí finanční audit, identifikuje ohniska korupce ve státní správě a následně trestá korupční jednání dle jeho závažnosti. Výsledkem správně fungujícího systému bude důvěryhodný a transparentní stát.⁸⁹

K červenci roku 2017 však SNA stále nefungoval, vláda Peña Nieto zdaleka nenaplnila všechny aspekty plné implementace systému. Jmenování některých klíčových úředníků se neuskutečnilo, důležitá protikorupční vyšetřování byla odložena. Zajištění plného uskutečnění Národního protikorupčního systému se tak přesunulo na následující administrativu Lópeze Obradora.⁹⁰

Pokud by podle reportu WOLA měla plná implementace systému SNA vyřešit problém korupce v Mexiku, co mělo být podstatou její úspěšnosti v řešení tak komplexního problému? Národní protikorupční systém, jehož implementaci schválil kongres roku 2015, měl koordinovat státní instituce v oblasti boje s korupcí a vytvořit jasnou metodologii jejich spolupráce. Následující rok kongresem prošla řada zákonů upřesňující implementaci systému a zřizující mimo jiné Úřad speciálního prokurátora pro boj s korupcí. Reformy cílily také na rozšíření a doplnění autonomie Federálního soudu pro správní soudnictví, posílení pravomocí federální vlády a reformy v trestním zákoníku. Systém počítal s decentralizovanou kontrolou skrze reprezentanty v Koordinačním výboru a poprvé dával moc lidu skrze Výbor pro účast občanů.⁹¹

Prezident Výboru pro účast občanů měl podle SNA být také hlavou Koordinačního výboru a tím dopomoci k efektivní komunikaci mezi lidem a úřadem. Tato dvojí role měla symbolizovat dohled lidu nad systémem SNA a nad protikorupčním bojem jako takovým. Ač Národní protikorupční systém počítal v těchto oblastech se zaváděním protikorupčních opatření na federální úrovni, neopomíjel ani na státní stupeň implementace. Každý z 32

⁸⁸ Hinojosa a Meyer, *The Future of Mexico's National Anti-Corruption System*, 4.

⁸⁹ „¿Qué hacemos?“ Sistema Nacional Anticorrupción, zpřístupněno 7. dubna 2022, <https://www.sna.org.mx/que-hacemos/>.

⁹⁰ Hinojosa a Meyer, *The Future of Mexico's National Anti-Corruption System*, 4–5.

⁹¹ Hinojosa a Meyer, 5.

mexických států měl dle SNA zřídít své vlastní obdobné mechanismy a instituce, aby navrhovaná řešení fungovala kromě federální také na státní úrovni.⁹²

Podle reportu WOLA mělo pokračování zavádění systému za Lópeze Obradora různé výsledky, a to v závislosti na rozsahu implementace. Na národní úrovni došlo k některým pokrokům, jako bylo schválení zákona o Úřadu státního zástupce či jmenování prvního prokurátora. Nově zvolení zástupci se věnovali především výrazným korupčním skandálům často propojených i se státní správou. Tento postup podle reportu dokládá pozitivní snahu úřadu nepokračovat s ochranou vlastních úředníků. Pochybnosti naopak vzbuzovalo oddálení zvolení 18 nových magistrátních úředníků pro Federální soud pro správní soudnictví, které vyžaduje SNA. López Obrador v době vzniku reportu váhal s jejich jmenováním, prezidentův úsporný program cílící na redukci míst ve státní správě totiž počítal se snížením počtu zaměstnanců také v této oblasti.⁹³

Ani na státní úrovni nebyl Národní protikorupční systém plně zaveden. V létě 2019 stále ještě některé mexické státy nepřistoupily k implementaci systému a dalších několik se nedostalo k zajištění všech klíčových součástí. V reakci na chybějící financování SNA se i ve státech, kde byl již systém plně zaveden, nepodařilo zajistit jeho plnou funkčnost. Protikorupční prokurátoři navíc vznesli pochybnosti o míře autonomie, kterou dostávají.⁹⁴

Hinojosa a Meyer shrnují dosavadní snahu Lópeze Obradora bojovat s korupcí jako nedostatečnou. Za rok 2019 k určitému pokroku došlo, nicméně jiným směrem, než je efektivní zavedení SNA. Prezident se rozhodl být osobním příkladem skrze snižování výdajů svého úřadu a úspornými opatřeními směrem ke státní správě. Pro budoucí úspěch protikorupčních opatření zůstává dle reportu klíčové, jak se bude vyvíjet implementace SNA (jmenování soudců, vyšetřování korupčních kauz a celkové zajištění fungování systému) spíše než osobní příklad prezidenta.⁹⁵

Limitací reportu ze srpna 2019 je poměrně krátký úsek zkoumání snah Lópeze Obradora. Dlouhodobější srovnání pokroků implementace Národního protikorupčního plánu nabízí report z března 2021. V tomto reportu s názvem *Mexico: A Closer Look At State Anti-Corruption Prosecutors* se autoři zaměřují na pokroky a problémy při trestání korupčního jednání prostřednictvím systému trestního soudnictví. Tento systém cílící na vytvoření

⁹² Hinojosa a Meyer, 5.

⁹³ Hinojosa a Meyer, 7–10.

⁹⁴ Hinojosa a Meyer, 10–11.

⁹⁵ Hinojosa a Meyer, 4–11.

konsolidovaného vyšetřování a stíhání trestných činů souvisejících s korupcí je dle reportu esenciální součástí, bez něhož Národní protikorupční systém nemůže fungovat.⁹⁶

Pro úspěšnost SNA je nezbytné zajistit vnitřní administrativní, operační a finanční autonomii protikorupčních státních zástupců na jednotlivých úřadech. Podle reportu však jen pár státních zástupců z Národního konventu státních zástupců proti korupci (*Convención Nacional de Fiscales Anticorrupción*, CONAFA) dosáhlo takovéto míry autonomie. Nejednotná metodologie v oblasti vybírání státních zástupců navíc vede k obavám o dostatečnou kvalifikaci a nezávislost těchto klíčových protikorupčních aktérů. K dalšímu znepokojení vybízí rozdílné mechanismy v reportování korupčních aktivit občanskou společností. V některých státech je nahlašování anonymním procesem, v jiných anonymizace není přípustná. Kritiku fungování státních protikorupčních zástupců vzbuzuje také malé množství vyšetřování a trestních stíhání pachatelů korupce.⁹⁷

Z reportů organizace WOLA je zřejmá klíčová role Národního protikorupčního plánu pro efektivní boj s korupcí v Mexiku. Podle prvního reportu je systém jen částečně implementován a přes dílčí úspěchy nedochází k výraznějším pokrokům. Podle druhého reportu je důležité se v rámci implementaci SNA soustředit především na protikorupční státní zastupitele. Má-li Národní protikorupční systém dosáhnout plné efektivity, je nezbytné, aby zastupitelské úřady měly potřebnou kapacitu a podporu od mexické vlády na federální a státní úrovni.

Z reportu také vyplývá, že López Obrador se více než na implementaci SNA soustředí na to, jaký obraz sám vytváří a na úspory financí v rámci státní sféry. To však může být v rozporu s dostatečnou finanční podporou, kterou jednotlivé zastupitelství potřebují. Snaha prezidenta snižovat počty státních úředníků se v roce 2019 dotýkala i množství soudců pro Federální soud pro správní soudnictví, se kterými Národní protikorupční plán počítal. K začátku roku 2021 k jejich jmenování stále nedošlo, justiční komise Senátu naopak schválila usnesení o zrušení těchto míst v rámci úsporného opatření.⁹⁸ Implementace SNA tak nelze pokládat za prezidentovu prioritu.

⁹⁶ WOLA, *Mexico: A Closer Look at State Anti-Corruption Prosecutors* (Washington, D.C.: WOLA, 2021), 1–2, <https://www.wola.org/wp-content/uploads/2021/04/Mexico-State-Anti-Corruption-Prosecutors.pdf>.

⁹⁷ WOLA, 1–8.

⁹⁸ Jonathan Edward Adams a Milka López, *The Anti-Bribery and Anti-Corruption Review: Mexico* (Londýn: The Law Reviews, 2021), <https://thelawreviews.co.uk/title/the-anti-bribery-and-anti-corruption-review/mexico>.

I přes dva zmíněné reporty je zhodnocení protikorupčního boje Lópeze Obradora obtížné. První zkoumaný report mapuje jen začátek jeho administrativy, druhý se věnuje pouze určitému aspektu implementace SNA. K ucelenějšímu pohledu na úspěchy, neúspěchy a výzvy v boji s korupcí by jistě přispěl další report WOLA věnující se obecnému zhodnocení prezidentova boje s korupcí v polovině jeho funkčního období.

Pohled mezinárodní organizace

Jedním z důležitých mezinárodních aktérů je Organizaci pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (*Organisation for Economic Cooperation and Development*, zkráceně OECD), která se zaměřuje na navrhování politik a analýz. Jejich cílem je zajistit větší ekonomickou prosperitu, rovnost, možnosti uplatnění a prosperující společnost. Organizace vznikla na začátku 60. let 20. století a prostřednictvím mapování zaretých navrhuje reformy, které dále komunikuje tvůrcům politik, občanské společnosti, ale i jednotlivým státním představitelům.⁹⁹

OECD sdružuje na 38 členských států napříč kontinenty, od roku 1994 je součástí také Mexiko. Navrhované změny a reformy se však neomezují jen na členské země, ale dotýkají se více jak stovky států. Organizace má zkušenosti například s vytvořením a implementací dvou státních programů pro Peru a Kazachstán. V roce 2022 pracuje na programech s Thajskem a Marokem. K mezinárodnímu respektu organizaci napomáhá, že členské státy a partneři OECD sdružují přes 80 % světových investic a obchodu.¹⁰⁰

Každý členský stát je zavázán dodržováním lidských práv, tržního systému hospodářství a pluralitní demokracie.¹⁰¹ Mexiko jakožto člen Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj musí dodržovat všechny dohodnuté standardy. Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích (dále jen „Úmluva“) z roku 1997 a v platnosti od roku 1999 je jedním z mnoha nástrojů, které zajišťují dodržování zmíněných zásad organizace. Cílem Úmluvy bylo stanovit normy boje s korupcí zahraničních veřejných činitelů v oblasti mezinárodních obchodních transakcí

⁹⁹ „About,“ OECD, zpřístupněno 20. března 2022, <https://www.oecd.org/about/>.

¹⁰⁰ „Our global reach,“ OECD, zpřístupněno 20. března 2022, <https://www.oecd.org/about/members-and-partners/>.

¹⁰¹ „Základní informace o OECD,“ Ministerstvo práce a sociálních věcí, zveřejněno 26. srpna 2020, <https://www.mpsv.cz/zakladni-informace-o-oecd>.

a doporučit postupy při eliminování korupce a risk managementu.¹⁰² Její implementace je rozdělena na 4 fáze. Proces zavádění jednotlivých fází sledují pracovní skupiny OECD o podplácení při mezinárodních podnikatelských transakcích (dále jen „pracovní skupiny“). Jednotlivé země jsou hodnoceny experty ostatních zemí a nesmí zasahovat do tvorby reportu či doporučení k sobě.¹⁰³

V době nástupu Lópeze Obradora dokončilo Mexiko 4. fázi implementace Úmluvy. V reportu z roku 2018 byl zhodnocen úspěch Mexika v boji s korupcí od počátku implementace úmluvy a uvedena doporučení, kterými by se mělo Mexiko nadále řídit. López Obrador tak vstoupil do prezidentského úřadu v době již dokončené poslední fáze implementace společné dohody OECD. V roce 2020 byl Mexikem publikován navazující report, který sledoval dodržování dohodnutých standardů, tedy udržitelnost projektu. Následující rok 2021 vydala pracovní skupina OECD své zhodnocení snah Mexika na základě tohoto navazujícího reportu. Zhodnocení pracovní skupiny z roku 2021 tak představuje ucelený pohled na vypořádání se Lópeze Obradora s dodržováním dokončené implementace protikorupčního plánu.¹⁰⁴

Expert z pracovní skupiny, která v reportu z roku 2021 hodnotila pokrok Mexika od dokončení implementace Úmluvy, se v dokumentu shodli, že Mexiko implementovalo z 20 doporučení z října 2018 jen jedenáct. Skupina také vyjádřila pochybnosti, zda vůbec některá z těchto doporučení byla zavedena v plné míře tak, jak bylo požadováno. I přes prosazení některých legislativních opatření nedošlo ke zlepšení situace v oblasti korupce s mezinárodním přesahem, stejně tak nebyla vytvořena legislativa, která by ochraňovala ty, co na mezinárodní korupci upozorní. Jako příklad nedostatečné snahy Mexika bojovat s korupcí slouží také skutečnost, že Mexiko za zkoumaný časový úsek 2019–2020 nenašlo ani jeden případ zahraniční korupce. I když autoři reportu popisují kauzu udání z tohoto období, Mexiko se vyšetřováním případu nezabývalo.¹⁰⁵

¹⁰² OECD, *Convention on combating bribery of foreign public officials in international business transactions and Related Documents* (OECD, 1997), https://www.oecd.org/daf/anti-bribery/ConvCombatBribery_ENG.pdf.

¹⁰³ „Country monitoring of the OECD Anti-Bribery Convention,“ OECD, zpřístupněno 20. března 2022, <https://www.oecd.org/daf/anti-bribery/countrymonitoringoftheoecdanti-briberyconvention.htm>.

¹⁰⁴ WOLA, *Implementing the OECD Anti-Bribery Convention: Phase 4 Two-Year Follow-Up Report: Mexico* (Paříž: OECD, 2021), 1–3, <https://www.oecd.org/daf/anti-bribery/mexico-phase-4-follow-up-report.pdf>.

¹⁰⁵ WOLA, 3–4.

V oblasti detekce korupce zahraničního původu v mexickém státním sektoru byla čtyři z pěti doporučení částečně implementována, jedno doporučení nebylo realizováno vůbec. Kritika nedostatečné implementace tkvěla především v chybějící komunikaci napříč úřady, nejednoznačné či úplně chybějící metodologii a nedostatečném povědomí úředníků o nahlašování korupce. V oblasti korupce v nestátním sektoru identifikovala pracovní skupina chybějící metodologii a ochranu pro ohlašovatele korupčního jednání. Dvě ze tří doporučení nebyla implementována vůbec, třetí jen částečně.¹⁰⁶

Ve skupině doporučení týkajících se vyšetřování a trestání došlo k částečnému naplnění pěti doporučení a k nenaplnění zbylých dvou rad. Mexiko podle reportu selhalo především z důvodů stagnace korupčních případů ve fázi vyšetřování, chybějícímu jmenování důležitých úředníků pro boj s korupcí a obecné netransparentnosti Mexika, například v oblasti výdajů na protikorupční opatření. V poslední oblasti týkající se právních osob se Mexiku podařilo částečně implementovat jen jedno z pěti doporučení.¹⁰⁷

Z navazujícího reportu z jara 2021 vyplývá, že Mexiko bylo během dvouletého období po implementaci 4. fáze protikorupčních opatření na základě Úmluvy neúspěšné. Všechna doporučení, která členské země Mexiku dodaly, byla buď jen částečně naplněna, nebo k pokusu o jejich zavedení ani nedošlo. López Obrador, jenž v sledovaném období již zastával úřad prezidenta, se tak na základě reportu z roku 2021 jeví jako neakceschopný. Námitka v podobě nedostatečného času na projevení změn zde není na místě, neboť v době nástupu do úřadu prezidenta v prosinci 2018 již mělo Mexiko nastavené základní mechanismy z předchozích fází implementace standardů Úmluvy.

Při úvaze o důvodech selhání v plnění doporučení je kromě nedostatečné snahy Lópeze Obradora potřeba neopominout obstrukce na nižších úrovních státní správy. Je možné, že byrokratický aparát a korupce, která je v Mexiku jeho součástí, zabránily prosazení některých požadovaných změn a legislativních opatření. Nejčastější výtky z reportu 2021 směřovaly na chybějící metodologii, nedořešené a neřešené případy a absenci ochrany pro ohlašovatele korupce. Tyto nedostatky je možné řešit také na nižší úrovni státní správy. Neopominutelným faktem nicméně zůstává, že Mexiko se nesnažilo informovat veřejnost o procesu implementace protikorupčních opatření. Podle 4. fáze Úmluvy mělo

¹⁰⁶ WOLA, 5–7.

¹⁰⁷ WOLA, 7–8.

dojít k propagaci hodnotících reportů, například skrze tiskové konference a oficiální prohlášení.¹⁰⁸

Podobně jako v případě zhodnocení mexického protikorupčního boje organizací WOLA se i v případě Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj Mexiku nedostává pozitivní evaluace. Země ze zkoumaných reportů vychází jako stát nedbající na vymýcení korupce. Reporty implikují malou snahu Lópeze Obradora eliminovat zahraniční úplatky a dodržovat závazky vůči OECD.

Korupce z perspektivy soukromého sektoru

Advokátní kancelář Ropes & Gray je firmou nacházející se na předních příčkách světových žebříčků právních společností s téměř 1300 zástupci a celkovým příjmem okolo dvou miliardy amerických dolarů.¹⁰⁹ Firma s přes 150 let dlouhou historií se věnuje pestrému spektru oblastí, od konzultačních služeb, přes poradenství v oblasti lidských práv, digitálního zdraví, kryptoměny až po sporty a zákon o falešném obvinění.¹¹⁰

První aktivitou společnosti na území Latinské Ameriky bylo vytvoření skupiny pro boj proti korupci a mezinárodním rizikům. Skupina se zabývá protikorupčními případy ve většině latinskoamerických a středoamerických státech. Advokátní kancelář se věnuje vedle identifikace a zmírnění rizik souvisejících s korupcí také právním krokům a rychle se měnící legislativě. Tyto informace následně sdílí veřejnosti, spolupracuje přitom se zástupci státního a soukromého sektoru.¹¹¹

Kancelář Ropes & Gray publikovala k problematice korupce v Mexiku několik reportů. Analýza z ledna 2019 se zabývala novou administrativou Lópeze Obradora a budoucích kroků, které prezident plánoval učinit v oblasti protikorupčního boje. Report vytvořený za účelem informování o předpokládaném vývoji Mexika byl sepsán pěticí autorů věnujících se protikorupčním opatřením ze strany státní správy.¹¹² Autoři v reportu

¹⁰⁸ WOLA, 9.

¹⁰⁹ „Ropes & Gray,“ *The American Lawyer*, zpřístupněno 23. března 2022, <https://www.law.com/americanlawyer/law-firm-profile/?id=259&name=Ropes-%26-Gray&slreturn=20220223103322>.

¹¹⁰ „Practices,“ Ropes & Gray, zpřístupněno 23. března 2022, <https://www.ropesgray.com/en/practices>.

¹¹¹ „Latin America,“ Ropes & Gray, zpřístupněno 23. března 2022, <https://www.ropesgray.com/en/practices/global-reach/Latin-America>.

¹¹² Berg, Nicholas M., María Gonzáles Calvet, Daniela Manrique Escobar, Natalia Mercado Violand a Mark de Barros, *AMLO in Office: A New Dawn in Mexico's Fight Against Corruption?* (Ropes & Gray, 2019), <https://www.ropesgray.com/en/newsroom/alerts/2019/01/AMLO-in-Office-A-New-Dawn-in-Mexicos-Fight-Against-Corruption>.

poukazují na okolnosti, které doprovázely zvolení Lópeze Obradora do funkce prezidenta Mexika. Kampaň 2018 byla postavená na slíbeném protikorupčním boji a výhra s výrazným náskokem v počtu hlasů dala Lópezu Obradorovi silný mandát s tímto tématem pracovat.¹¹³

Jak ale popisují autoři reportu, chování Lópeze Obradora po zvolení do funkce prezidenta nepřipomínalo silný závazek bojovat s úplatkářstvím. V říjnu 2018 slíbil López Obrador zastavit částečně rozestavěný projekt letiště v hodnotě miliard dolarů. V rámci slíbených úsporných programů, které svou protikorupční rétorikou avizoval, by tento počín dával smysl, kdyby jen pár dní po inauguraci nový prezident nepodepsal projekt železnice v hodnotě přesahující 7 miliard dolarů bez řádných studií přínosu. Toto protichůdné chování nebylo ojedinělým případem, které vzbuzovalo obavy autorů reportu o budoucnost slíbeného boje s korupcí.¹¹⁴

Dalším znepokojením byla implementace již zmíněného Národního protikorupčního systému. V době psaní dokumentu stále chybělo obsadit třetinu pozic v regulačním orgánu SNA. Vyjádření Lópeze Obradora ve smyslu prominutí bývalých korupčních aktů navíc mohlo mít vliv na zpomalení či pozastavení vyšetřování korupce. Problematická byla také chybějící nezávislost mezi Úřadem státního zástupce a nového Národního státního zastupitelství. S navrhovanými škrty v platech soudců byla autonomie soudní moci diskutabilní. Jak upozorňují autoři reportu, López Obrador těmito kroky získal veškerou moc nad mexickými soudci.¹¹⁵

Berg a spol. shrnují prezidentovo působení takto: „*Vzhledem k rétorice Lópeze Obradora a jeho předvolebním slibům by zahraniční investoři a nadnárodní společnosti podnikající v Mexiku měli v nadcházejících měsících pozorně sledovat protikorupční úsilí jeho administrativy, protože by se mohli stát potenciálním cílem vymáhání práva, zejména s ohledem na jeho populistické poselství a jeho nedávné vyhlášení domácí imunity*“¹¹⁶.

Stejně, jako první report hodnotící počátky Lópeze Obradora v prezidentském úřadu, ani druhý dokument od advokátní kanceláře Ropes & Gray z června 2021 nepřinesl pozitivní vyhlídky na boj s korupcí. Autoři samotným podnázvem reportu *Is the Mexican Administration's Fight Against Corruption All Rhetoric?* vyjádřili spekulaci o realizaci slíbených protikorupčních opatření. Po dvou letech prezidentství Lópeze Obradora nedošlo

¹¹³ Berg et al., 1.

¹¹⁴ Berg et al., 1–2.

¹¹⁵ Berg et al., 2–3.

¹¹⁶ Berg et al., 3.

ke slíbeným změnám a budoucnost protikorupčního boje vypadala velmi nejistá. Toto selhání bylo evidentní také pro občany Mexika. Zatímco v roce 2019 podporovalo přístup vlády k boji s korupcí 61 % občanů, o dva roky později se 59 % občanů domnívalo, že její výsledky jsou v této oblasti chatrné.¹¹⁷

Report z roku 2021 nabízí několik oblastí, kde boj s korupcí selhal. Prvním místem selhání je klesající podpora hnutí MORENA. Na státní a lokální úrovni si hnutí popularitu poměrně udrželo, na národní úrovni ale došlo k výraznému propadu přízně. Hnutí ztratilo většinu v dolní komoře parlamentu, López Obrador tak přišel o možnost schvalování konstitučních reforem bez potřeby dalších stran. Aplikace protikorupčních opatření tak nadále nemohla fungovat bez spolupráce s opozicí.¹¹⁸

Berg a spol. přisuzují tento propad popularity Lópeze Obradora a hnutí MORENA neefektivnímu protikorupčnímu boji vlády, a to především skrze nesplnění většiny doporučení pracovní skupiny OECD. Během posledních dvou let nebyl otevřen žádný nový případ zahraničního úplatkářství, k systematickým změnám pro efektivní boj s korupcí nedošlo. Mexická zvláštní žalobkyně pro korupci María de la Luz Mijangos Borja, která v roce 2019 nastoupila do úřadu, taktéž nedosáhla žádných větších pokroků. Podle Mijangos Borja to bylo především vinou hlubokého podfinancování. Zároveň zvláštní žalobkyně pro korupci upozornila, že její úřad byl odvolán z velkých vyšetřovacích případů.¹¹⁹

Kromě podfinancování, nedostatečné transparentnosti a neplnění doporučení OECD se kritika v reportu soustředila na konsolidaci moci v rukou prezidenta.¹²⁰ Upevňování moci nejvyššího státního představitele je problematické z mnoha aspektů, jedním z nich je právě korupce. Pokud chybí systém brzd a protiváh, kontrola demokratičnosti rozhodnutí je obtížná. V zemi s korupčními tendencemi je tato konsolidace velmi nebezpečná, jedním z výsledků může být pokles důvěry občanů.

López Obrador vzbudil obavy o míře svého vlivu některými kontroverzními kroky, například verbálním útokem na Národní volební institut nedlouho před prezidentskými volbami. S konsolidací moci pomohlo také prezidentovo hnutí MORENA skrze upevnění

¹¹⁷ Berg, Nicholas M., Patrick Welsh, Kent Fond a Heather M. Romero, *AMLO 2021: Is the Mexican Administration's Fight Against Corruption All Rhetoric?* (Ropes & Gray: 2021), <https://www.ropesgray.com/en/newsroom/alerts/2021/June/AMLO-2021-Is-the-Mexican-Administrations-Fight-Against-Corruption-All-Rhetoric>.

¹¹⁸ Berg et al., 1.

¹¹⁹ Berg et al., 2.

¹²⁰ Berg et al., 2.

pozice podporovatelů Lópeze Obradora (viz případ prodloužení funkčního období předsedy Nejvyššího soudu Artura Zaldívaru) a propagací kontroverzních zákonů. Zákon reformující Mexickou centrální banku byl prosazován s tvrzením, že pomůže usnadnit transakce ekonomických migrantů směrem k jejich rodinám. Jak ale upozornila opozice, vedlejším projevem by byla snadná možnost legalizace výnosu z trestné činnosti. Dalším kontroverzním krokem byl zákon o reformě energetického sektoru ve prospěch centrální vlády a státních aktérů. Podle kritiků z řad opozice, environmentálních hnutí či přímo Mexického antimonopolního úřadu by zmíněný zákon vedl ke zvýšení korupce v energetickém sektoru.¹²¹

Krise nedostatku léků z období 2019–2020 byla dalším důkazem toho, jak mexická vláda nevládla boj s korupcí. Dlouhodobě kritizovaný kartel vybraných farmaceutických společností a vysoké ceny zdravotní péče vyústily v roce 2019 v procesy s předními mexickými společnostmi. López Obrador sice oznámil konec státních objednávek léků od těchto firem, nezajistil však náhradní dodavatele. Mexiko se tak ocitlo v bezprecedentní krizi nedostatku léků. Snaha o demonopolizaci farmaceutického sektoru vedla mimo jiné k řadě vyšetřování. Mezi šedesáti vyšetřovanými společnostmi byla také firma Maypo Mexiko. V návaznosti na neutuchající nedostatek léků bylo vyšetřování společnosti už po 3 měsících pozastaveno, aby si vládní Mexický institut sociálního zabezpečení půjčil od této farmaceutické firmy léky v hodnotě přes 50 miliónů dolarů. Protikorupční boj tak musel ustoupit neutuchající krizi.¹²²

Za důležitou součást boje s korupcí považují autoři reportu potlačování aktivit drogových kartelů. Přístup Lópeze Obradora postavený na intenzivním nasazení armády a rozšiřování jejích pravomocí nefungoval.¹²³ Násilí v letech 2019 a 2020 eskalovalo na rekordní hranici 35 tisíc zavraždění za rok, korupce a moc kartelů stále rostla a protidrogová spolupráce Mexika se Spojenými státy byla na spadnutí. Berg a spol. v reportu pro Ropes & Gray shrnují boj Lópeze Obradora s korupcí jako více slov než činů. Prezidenta protikorupční rétorika vedla ke vzniku nadějí občanů na zlepšení, ke kterým nedošlo a podle

¹²¹ Berg et al., 2.

¹²² Berg et al., 3.

¹²³ Catalina Pérez Correa, „AMLO’s Risky Strategy: Put Mexico’s Military Everywhere,“ *Americas quarterly*, 31. března 2022, <https://www.americasquarterly.org/article/amlos-risky-strategy-put-mexicos-military-everywhere/>.

autorů reportu ani nedojde. Spolu se ztrátou většiny hnutí MORENA v dolní komoře parlamentu autoři předvídají neúspěch protikorupčního boje Lópeze Obradora.¹²⁴

Problém tří C – cochupo, clientelismo y camarilla

Muddeho definice populismu nám napomáhá pochopit termín jako vyjádření vztahu mezi skupinou vyvolených „elit“ a vykořisťovaného „lidu“. Obě skupiny jsou uměle vytvořené, své cíle mají v rozporu s cíli skupiny druhé. Populistický aktér skrze aplikaci morálního hlediska vytváří dichotomii dobra a zla, důležité je výrazně se vymezit vůči pojmenovanému „zlu“.

Populismus je dle Muddeho oportunistický, populističtí lídři se objevují jen za určitých okolností, které jím dovolí angažovat jinak pasivní vykořisťovaný lid. Jak upozornil například nizozemský politolog Matthijs Rooduijn, vhodnou příležitostí pro populistickou rétoriku vytvářejí jakékoliv krize, které upozorňují na selhání současných politických aktérů. Jelikož předchozí mexické administrativy v boji s korupcí selhaly, napomohly k vytvoření příhodného prostředí pro populistického aktéra využívajícího téma korupce.

Důležitost vhodných okolností je pro populistické aktéry klíčová, dobře zvolená chvíle může působit jako katalyzátor volební podpory veřejnosti. Zahraničně-politický diskurz byl protikorupčnímu boji dlouhodobě nakloněn. Význam problematiky korupce dokládá její pozice jako nejdůležitějšího tématu voleb 2018. Zklamání občanů spolu s domácím a mezinárodním tlakem vedlo k nutnosti zařazení této problematiky do volebních programů.

V době prezidentských voleb 2018 byly okolnosti ve prospěch nových kandidátů. Ti oslovením masy nerozhodnutých voličů mohli získat prezidentské křeslo. Předchozí vlády byly zdiskreditovány svými korupčními skandály. Kandidáti těchto politických stran tak byli od začátku znevýhodněni. Nové tváře ale břímě historických chyb nenesly, populistická rétorika tak mohla sloužit jako nástroj pro oslovení velkého davu voličů.

Autorka diplomové práce vznesla na počátku výzkumu hypotézu o účelu populistické rétoriky Lópeze Obradora. Jejím cílem bylo primárně získání prezidentského mandátu, pozdější plnění slibů nebylo podstatné. Pokud by byla tato domněnka správná, je možné předpoklad výskyt některých jevů často asociovaných s korupčním jednáním během

¹²⁴ Berg et al., *AMLO 2021*, 3–4.

jeho vlády. Jak dokládá autorka v teoretické části práce, v politické historii Lópeze Obradora se takového znaky již objevovaly, například v podobě nepotismu. Tato historická zkušenost naznačuje, že se obdobné jednání může opakovat.

Populistický aktér nejspíš nebude důrazně trvat na důkladnou transparentnost a striktní hlídání korupčních praktik. Oportunismus a nestálost v postojích přesunou jeho pozornost do jiné oblasti. Korupční skandály v bezprostředním okolí prezidenta, klientelistické vazby mezi prezidentem a vysokými funkcionáři a vlivové skupiny kolem nejvyššího představitele Mexika předznamenávají lhostejnost Lópeze Obradora k boji s korupcí.

Cochupo

Termín *cochupo* je specifickým pojmem používaným v latinskoamerických zemích. Označuje osobu uplácející médium s cílem zamezit informování o nepříznivých skutečnostech. Vykonavatelem tohoto úplatkářství je zde politik či orgán státní moci. Termín je pro své konkrétní pojmenování vykonavatele úplatkářství mnohem specifičtější než jeho evropský ekvivalent ve slově korupce. Cochupo nicméně není jediným termínem, který se využívá pro pojmenování korupce na území Latinské Ameriky. Dalšími známými termíny jsou *embute*, *paylo*, *corcovo* či *mordida*. Všechny tyto pojmy se používají pro specifický druh uplácení.¹²⁵

Existence mnohých pojmenování pro konkrétní typy korupce naznačuje důležitost této problematiky pro latinskoamerickou kulturu. Je pravděpodobné, že zajetý pojem cochupo v sobě odráží tradici používání korupčních taktik státní sférou. Jeho důležitosti si byl vědom také López Obrador. Prezident termín použil v kontextu předchozích prezidentských administrativ Felipe Calderóna a Enrique Peña Niete. Podle Lópeze Obradora se jeho předchůdci dopustili úplatkařství, když ve svůj prospěch zastavili trestní řízení vůči bývalému guvernérovi státu Coahuila Humbertu Moreirovi, který byl v roce 2012 pro nedostatek důkazů propuštěn.¹²⁶

¹²⁵ „Cochupo,“ Diccionario del español de México, zpřístupněno 29. března 2022, <https://dem.colmex.mx/ver/cochupo>.

Juan Recaredo, „LAS PALABRAS TIENEN LA PALABRA: Un lamparón que no da luz,“ *El siglo de Torreón*, 26. dubna 2020, <https://www.elsiglodetorreon.com.mx/noticia/2020/las-palabras-tienen-la-palabra.1697412.html>.

¹²⁶ Jorge Monroy, „AMLO: Hubo cochupos en gobiernos de Peña y Calderón para evitar sanción a Humberto Moreira,“ *El Economista*, 24. září 2019, <https://www.economista.com.mx/politica/AMLO-Hubo-cochupos-en-gobiernos-de-Pena-y-Calderon-para-evitar-sancion-a-Humberto-Moreira-20190924-0083.html>.

López Obrador se skrze svou protikorupční rétoriku silně vymezoval vůči jakémukoliv případu korupce. Navrhoval, aby korupce byla rovna organizovanému zločinu a nic nezůstalo nepotrestáno. V bezprostředním okolí prezidenta by tak na základě této úvahy neměly existovat kauzy, které by mohly implikovat dvojí standard ve vztahu ke korupci. Obvinění z korupce vůči řediteli Federální komise pro elektřinu (*Comisión Federal Electricidad*, CFE) Manuelu Bartlettovi, muži velmi blízkému Lópezu Obradorovi, ale dokládá opak. Bartlett byl přitom za svoji politickou kariéru již několikrát obviněn z utajování informací, střetu zájmu a nesrovnalostí.¹²⁷

Manuel Bartlett započal svou politickou kariéru stejně jako AMLO, nejdřív se stal členem PRI a později levicovým oponentem strany. Několik desetiletí působil na Ministerstvu vnitra a Ministerstvu školství za vlády prezidentů zvolených za Partido Revolucionario Institucional Miguela de la Madrida a později Carlose Salinase de Gortariho.¹²⁸ S Lópezem Obradorem Bartlett uzavřel spojení na začátku 21. století a stal se jeho věrným obhájcem. Odměny se mu dostalo po vyhraných prezidentských volbách 2018 a dosazením do funkce ředitele CFE. López Obrador Bartletta navíc označil za svou pravou ruku pro boj s korupcí v řadách této instituce.¹²⁹

Pozornost veřejnosti se na Bartletta upřela o rok později, když žurnalisté provedli vyšetřování jeho majetku a odhalili několik desítek nemovitostí, které byly finančnímu úřadu zatajeny. Názor López Obradora o Bartlettovi to ovšem nezměnilo. Přitom majetek v hodnotě přes 40 milionů dolarů byl získán pravděpodobně s pomocí úplatků. Ke změně postoje prezidenta vůči starému příteli nedošlo ani s dalším odhaleným případem zatajování. V roce 2019 došlo k objevení dvanácti společností, které Bartlett či jeho rodina vlastní, a které byly taktéž v daňovém přiznání zatajeny. Některé z těchto firem přitom souvisí s energetickým sektorem, a tedy staví Bartletta do střetu zájmu.¹³⁰

Bartlettův případ není jediným příkladem korupce z okolí López Obradora. Cochupo lze vypožorovat také přímo v rodině prezidenta. Velkou pozornost na sebe strhla videa zveřejněná v letech 2020 a 2021 dokládající korupci bratrů López Obradora. Ve

¹²⁷ David Marcial Pérez, „La sombra de la corrupción amenaza al director de la empresa pública mexicana de electricidad,“ *El País*, 24. září 2019, https://elpais.com/internacional/2019/09/24/mexico/1569351290_759774.html.

¹²⁸ Pérez, „La sombra de la corrupción.“

¹²⁹ Diego Badillo, „Manuel Bartlett Díaz, el hombre del sistema que está de regreso,“ *El Economista*, 11. srpna 2018, <https://www.economista.com.mx/politica/Manuel-Bartlett-Diaz-el-hombre-del-sistema-que-esta-de-regreso-20180811-0002.html>.

¹³⁰ Pérez, „La sombra de la corrupción.“

videonahrávce z roku 2015 přebírá bratr prezidenta Pío od tehdejšího konzultanta ve státu Chiapas Davida Leóna dvacet tisíc dolarů s tvrzením, že budou využity na kampaň Lópeze Obradora a jeho hnutí MORENA. V druhém videu se situace opakuje s dalším bratrem prezidenta, Martínem Jesúsem. Opět přijímá peníze od Leóna na podporu hnutí.¹³¹

Samo o sobě není problematické převzít finanční podporu na politickou kampaň. Nezbytné ale je, aby každá mexická politická strana, která získá takovéto prostředky, tuto skutečnost nahlásit volebnímu úřadu. Podle vyšetřování novinářů tyto částky MORENA neoznámila, jedná se tak o zatajené peníze. V obou případech je také zarážející reakce Lópeze Obradora na zjištěnou skutečnost. Prezident reagoval urážením a shazováním novinářů, kteří se na zveřejnění podíleli. Za nemorální tak byli označeni ohlašovatelé korupce, nikoliv pachatelé trestného činu. AMLO videa označil za spiknutí proti jeho osobě, jak už se u něj stalo zvykem.¹³²

Přítomnost korupčního jednání v blízkém okolí Lópeze Obradora přináší otázku, do jaké míry prezident o korupci věděl a do jaké míry bylo její řešení upozadřováno z důvodů blízkých vztahů s pachateli. Při tak silné protikorupční rétorice, jakou López Obrador během své kampaně 2018 zvolil, nepotrestání i jen podezření nutně vede k úvaze o významu protikorupčního boje prezidenta. Okolnosti implikují dvojí standard v závislosti na pachateli korupce.

Clientelismo

Klientelismus, popř. klientelistické vazby, španělsky *clientelismo*, je známým pojmem pro poskytnutí nadstandardní služby osobou disponující mocí jinému člověku. V politickém kontextu se tento vztah nazývá politickým klientelismem a jedná se o nejjednodušší formu politické korupce. Odměnou může být například vysoká funkce či získaná zakázka. Politik tato privilegia přiděluje díky své moci, která mu umožňuje kontrolu nad hmotnými statky a službami.¹³³

¹³¹ Carlos Loret de Mola Álvarez, „Los videoescándalos de corrupción cercan a los hermanos de López Obrador,“ *Washington Post*, 11. července 2021, <https://www.washingtonpost.com/es/post-opinion/2021/07/11/video-hermano-amlo-martin-lopez-obrador-pio-corrupcion-dinero-loret/>.

¹³² Jon Martín Cullell a Carmen Morán Breña, „Varios vídeos muestran a un hermano de López Obrador recibiendo dinero para campañas electorales,“ *El País*, 21. srpna 2020, <https://elpais.com/mexico/2020-08-21/variios-videos-muestran-al-hermano-de-lopez-obrador-recibiendo-dinero-para-actividades-de-la-campana-electoral-en-chiapas.html>.

de Mola Álvarez, „Los videoescándalos de corrupción.“

¹³³ Alfredo Marín García, „Clientelismo,“ *Economipedia*, zpřístupněno 30. března 2022, <https://economipedia.com/definiciones/clientelismo.html>.

Příjemcem pozice či zakázky je někdo blízký, většinou přítel či známý. Politikovi se za prokázanou službu dostává volební podpory či podobné formy odměny.¹³⁴ Důležitá je neformálnost vztahu mezi politikem a příjemcem odměny. Vztah je osobní a reciproční, oba něco získávají. Asymetrický vztah je na dobrovolné rovině, nezbytná je proto vzájemná důvěra.¹³⁵

Málokterá oblast je natolik spojována s klientelismem jako politická scéna. Politik z výsadní role, kterou mu zajistila občanská podpora, disponuje mocí umožňující mu poskytnout nevšední benefity. Z geografického hlediska je tendence uchýlit se ke klientelismu přítomna především v rozvojových zemích. Teritorium Latinské Ameriky není výjimkou, tradice klientelismu je zde pevně zakořeněna.¹³⁶

Důvodem k uchylování se ke klientelismu a korupci není jen slabé dodržování demokratických hodnot, příčina je mnohem komplexnější. Standardy, které byly nastaveny zeměmi prvního světa, jsou hůře dodržovány v oblastech, kde se obyvatelstvo potýká s elementárnějšími problémy, jako je společenská a ekonomická nerovnost, politická nestabilita, nízká bezpečnost a nerovný přístup k obchodování. Z těchto denních výzev vzniká společnost nejistá, která se spíše uchýlí k favorizování osobních vazeb, jejichž chování může předvídat a kterým důvěřuje než vztahům formálním s nejistou budoucností.¹³⁷

Klientelismu je v Mexiku tradiční forma získávání politické podpory, stejně jako v ostatních latinskoamerických zemích. Běžnou praxí se kupování voličských hlasů stalo především v době hegemonie PRI. Během snahy o transformaci volebního systému v transparentnější mechanismus se přímé kupování hlasů změnilo v získávání sympatií voličů skrze rozdávání veřejných peněz. Tato pochybná zvyklost vedla v Mexiku k zákazu využívat státní sociální programy pro volební účely.¹³⁸

Vymýcení klientelismu je součástí cílů protikorupčního boje. Přesto se jedná o praxi, kterou mnozí v chování současného prezidenta Mexika spatřují. Sociální programy

¹³⁴ Marín García, „Clientelismo.“

¹³⁵ Turid Hagene, „Political Clientelism in Mexico: Bridging the Gap Between Citizens and the State,“ *Latin American Politics and Society* 57, č. 1 (2015): 129–162, databáze JSTOR.

¹³⁶ Tina Hilgers, „Democratic Processes, Clientelistic Relationships, and the Material Goods Problem,“ v *Clientelism in Everyday Latin American Politics* (New York: Palgrave Macmillan US, 2012), 3–22, https://link.springer.com/chapter/10.1057/9781137275998_1#citeas.

¹³⁷ Hilgers, 3–22.

¹³⁸ Leo Zuckermann, „AMLO y el clientelismo electoral,“ *Excelsior*, zpřístupněno 31. března 2022, <https://www.excelsior.com.mx/opinion/leo-zuckermann/amlo-y-el-clientelismo-electoral/1427833>.

federální vlády se podle kritiků Lópeze Obradora stávají nástrojem politického klientelismu. Levicové reformy tak zajišťují získávání hlasů nižších tříd, jako jsou nemajetní důchodci, studenti či lidé se zdravotním postižením. Někdo by mohl namítnout, že AMLO rozdává peníze jen ze své štědrosti a že volební podpora za odměnu není projevem korupce, ale běžného politického systému. Přesto se stále jedná o peníze daňových poplatníků, které by měly sloužit všem občanům bez záměrné podpory jen potenciálního (především levicového) voličstva. Tato populistická podpora je navíc často neefektivní v řešení historických problémů a stát zadlužuje na dlouhá období dopředu.¹³⁹

Vedle kupování hlasů občanů sociálními reformami se během vlády Lópeze Obradora objevují i další formy politického klientelismu. Předem dohodnuté veřejné zakázky získávají přátelé prezidenta. Jedním z příkladů může být zakázka pro rodinu již zmíněného blízkého přítele Lópeze Obradora Manuela Bartletta. Společnost Cyber Robotics, kterou vlastní Bartlettův syn León Manuel Bartlett, získala od vlády Lópeze Obradora veřejnou zakázku za dva miliony pesos.¹⁴⁰

Dalším znakem politického klientelismu Lópeze Obradora je nepotismus. Případ Manuela Bartletta, který se do své funkce ředitele Federální komise pro elektřinu dostal odměnou za vytrvalou loajalitu, je jen jeden z mnoha. Ještě během svého působení na pozici starosty metropole Mexika jmenoval López Obrador do vysokých funkcí své přátelé a známé.¹⁴¹ S příchodem do prezidentského úřadu nepotismus Lópeze Obradora pokračoval, kvalifikace šla stranou loajalitě. Prezidentův přítel Pablo Gómez například získal i přes kritiku opozice upozorňující na jeho nedostatečné vzdělání místo ředitele Finanční zpravodajské jednotky.¹⁴²

Camarilla

Posledním jevem často asociovaným s korupčním jednáním je *camarilla*. Tento pojem se používá jako označení pro skupinu, která skrytě ovlivňuje rozhodování vysoce postavených funkcionářů nebo jiných vlivných osob. Pojem pocházející ze španělštiny

¹³⁹ Zuckermann, „AMLO y el clientelismo electoral.“

María Amparo Casar, „Programas sociales, clientelismo y corrupción,“ *El País*, 1. srpna 2020, <https://elpais.com/mexico/opinion/2020-09-01/programas-sociales-clientelismo-y-corrupcion.html>.

¹⁴⁰ Pérez, „La sombra de la corrupción.“

¹⁴¹ Bruhn, „To hell with your corrupt institutions!“ 105.

¹⁴² Diana Benítez, „Defiende AMLO el nombramiento de Pablo Gómez,“ *El Financiero*, 11. listopadu 2021, <https://www.elfinanciero.com.mx/nacional/2021/11/11/defiende-amlo-el-nombramiento-de-pablo-gomez/>.

vzbuzuje negativní konotace, takováto skupina se považuje za nepřátelskou.¹⁴³ Českým ekvivalentem je pojem šedá eminence, která se odkazuje na jednoho z nejvýznamnějších politiků Francie, kardinála Richelieu.¹⁴⁴ Zákulisní postava je záměrně skrytá, její vliv nemá být znám veřejnosti. Netransparentnost a zatajování kolem této šedé eminence vzbuzuje pochybnosti o jejích úmyslech. Pojem je také možné spojovat s klientelismem, vlivná skupina získává odměny za své služby a politickou podporu.

V Mexickém prostředí se termín camarilla pojí především s dlouholetou vládou strany Partido Revolucionario Institucional. Strana PRI odměňovala příznivce a trestala oponenty, klientelismus byl samozřejmostí. Kdo všechno měl podíl na tvorbě politik je těžké určit, systém rozhodování byl natolik zamotaný a propletený. Prezidenti za PRI před koncem mandátu zvolili svého nástupce, kterého i po svém skočení v úřadě ovlivňovali v rozhodování. Za ukázkový příklad šedé eminence se považuje prezident Carlos Salinas de Gortari, předposlední mexický prezident v dlouho nepřerušené éře hegemonie PRI.¹⁴⁵

Existuje také v případě Lópeze Obradora vlivová skupina, která v utajení koordinuje prezidentovy kroky? Světová konzultační firma Llorente & Cuenca identifikuje 3 skupiny, které mají vliv na rozhodování prezidenta. První skupinou je takzvaný červený kruh, ve kterém se nachází rodina prezidenta a osoby jemu nejbližší. Do tohoto kruhu patří synové Andrés, Gonzalo, José Ramón a manželka Lópeze Obradora Beatriz Gutiérrez Müller. Mimo nejbližší rodinu skupinu tvoří také starostka mexického hlavního města a dlouholetá věrná podporovatelka prezidenta Claudia Sheinbaumová, César Yañez zodpovědný za komunikační strategii kampaně, ředitel sociální komunikace prezidentské kanceláře Jesús Ramírez, ředitel kanceláře prezidenta Alfonso Romo, osobní tajemník prezidenta republiky Alejandro Esquer Verdugo a právní poradce Julio Scherer.¹⁴⁶

¹⁴³ „Camarilla,“ Portal Político del Ciudadano, zpřístupněno 31. března 2022, <http://www.inep.org/diccionario-de-administracion-publica/c/ca/camarilla>.

¹⁴⁴ Dan Moravec, Jitka Škápíková a Helena Petáková, „Jak vzniklo a co znamená slovní spojení šedá eminence?“ *Český rozhlas: Dvojka*, 24. březen 2014, <https://dvojka.rozhlas.cz/jak-vzniklo-a-co-znamenasi-slovní-spojění-seda-eminence-7602616>.

¹⁴⁵ Charles Hauss, *Comparative Politics: Domestic Responses to Global Challenges*, 10. edice, (Boston: Cengage Learning, 2019): 392–394, Google Books databáze.
Earl Shorris, *The Life and Times of Mexico*, (New York: W. W. Norton & Company, 2004): 601, Google Books databáze.

¹⁴⁶ Rogelio Blanco a Marilyn Marquéz, *Los grupos de influencia en el nuevo Gobierno de López Obrador* (Mexico city: Llorente y Cuenca, 2018), 1–2, https://ideas.llorenteycuenca.com/wp-content/uploads/sites/5/2018/11/181126_DI_articulo_grupos_influencia_ESP.pdf.

Všichni tito lidé nepřestali během dvanácti let neúspěšného usilování o prezidentské křeslo Lópeze Obradora podporovat. Díky vybudované důvěře mohou zpochybnit i ta nejdůležitější rozhodování prezidenta a ovlivnit jeho činy. Vedle červeného kruhu popisuje Llorente & Cuenca další skupinu vlivných osob, takzvané operátory. Těmi jsou osoby schopné efektivně plnit zadané úkoly, často jsou spojeni přímo s hnutím MORENA. Do skupiny patří například prezidentka hnutí Yeidckol Polevnsky, ministryně pro energetiku Rocío Nahle García či Gabriel García Hernández, generální koordinátor Programů rozvoje. Poslední skupinu nazývá Llorente y Cuenca profesionály. Jedná se o vysoce postavené politiky, jako je ministr zahraničních věcí ve vládě Lópeze Obradora Marcelo Ebrard nebo senátoři Ricardo Monreal a Martí Batres.¹⁴⁷

Všechny zmíněné osoby mají velký vliv na rozhodování Lópeze Obradora. Do jaké míry se jejich rady prezident opravdu řídí lze jen odhadovat. Také se jedná o osoby známé, kolem Lópeze Obradora mohou být další vlivné osoby, které zůstávají v utajení. Spekulovat o jménech těchto lidí lze například na základě zjevných klientelistických vazeb.

¹⁴⁷ Blanco a Marquéz, 2.

Závěr

Všudypřítomná korupce je jedním z mnoha problémů současného Mexika. Špatná socioekonomická situace země, nedostatečná bezpečnost, nízká občanská důvěra institucím, nefunkční sociální systém, všechny tyto jevy napomáhají udržovat korupční jednání běžnou praxí. Úplatkářství se také nachází napříč státní a soukromou sférou. Stalo se natolik samozřejmým, že vedlo ke vzniku debaty nad jeho kořeny v mexické kultuře.

O důležitosti korupce vypovídá také mezinárodní srovnání. Mexiko se dlouhodobě nachází mezi zeměmi s největší mírou úplatkářství. Většina Mexičanů nedůvěřuje státní sféře, justičnímu systému a bezpečnostním sborům, mexickou vládu nevyjímaje. Korupční skandály předchozích prezidentů tuto domněnku opakovaně potvrzovala. Není tak divu, že se dlouhodobě jedná o jedno z nejdůležitějších, ale také nejcitlivějších politických témat.

V Mexiku nebývá politická kampaň úspěšná, pokud se v ní kandidující politik či strana vůči korupci nevymezují. V prezidentských volbách 2018 tomu nebylo jinak, úplatkářství se stala tématem číslo jedna. Kandidát za hnutí MORENA Andrés Manuel López Obrador z něho učinil středobod své politické kampaně a po dvou neúspěšných pokusech získat úřad prezidenta Mexika konečně uspěl. AMLO tak splnil dva z tří cílů politických aktérů, jak je popisují Müller a Strøm, získal hlasy veřejnosti a možnost zastávat politickou funkci.

Dramatická rétorika a vymezování se vůči korupčním praktikám předchozích prezidentských administrativ, návrh tvrdých trestů a příslib očištění od korupce ve státní sféře a plýtvání vedlo kromě politické výhry také k velkým očekáváním občanů. Mediální pozornost si AMLO získal některými kontroverzními kroky, jako bylo například referendum 2021, a ostrou rétorikou vůči opozici a žurnalistům. Média a odborníci začali v důsledku těchto událostí přirovnávat López Obradora k populistickému rétorovi. Důvěra veřejnosti, které se López Obrador na počátku své prezidentské kariéry těšil, navíc brzy opadla. Očekávání bylo vystřídáno zklamáním a deziluzí obyvatelstva. Výsledkem bylo zpochybnění protikorupčního boje prezidenta.

V diplomové práci s názvem *Fenomén korupce jako nástroj populismu v Mexiku: případ A. M. López Obradorovy rétoriky v prezidentské kampani 2018* autorka předkládá hypotézu, že López Obradora lze označit za populistického politika. Jeho chování nese prvky populismu, který využívá jako politickou strategii s cílem konsolidovat moc. López

Obrador dokázal během své kampaně 2018 plně využít příhodných okolností ve prospěch své populistické rétoriky. Téma korupce posloužilo jako nástroj pro získání dostatečné podpory veřejnosti k volební výhře. Plnění slibů nebylo pro tohoto populistického aktéra po získání mandátu prioritou, neúspěšný protikorupční boj je toho důkazem.

K ověření této hypotézy sloužily autorce následující výzkumné otázky: *Z jakých důvodů a jak využil A. M. López Obrador téma korupce ve své poslední úspěšné kampani na prezidenta Mexika? Jednalo se o vážně míněný úmysl s problematikou korupce něco udělat, nebo bylo téma jen nástrojem politické strategie López Obradora konsolidovat moc ve svých rukou?* Autorka hledala odpovědi nejprve skrze zanesení problematiky do teoretického rámce konceptu populismu, teorie politické strategie a diskurzivní analýzy. V empirické části diplomové práce následně sledovala vývoj plnění prezidentových slibů.

Zjištění vyplývající z diplomové práce dokazují oportunistické chování současného prezidenta Mexika. López Obrador využil téma korupce pro získání prezidentského mandátu. Úplatkářství bylo nejdůležitější téma voleb 2018, navíc měl tehdejší kandidát na prezidenta komparativní výhodu v historii nepošpiněné korupčními skandály. Využití tématu korupce k získání prezidentského křesla se tak zdálo logickou volbou. Kdyby López Obrador zvolil jiné ústřední téma své volební kampaně, třeba zajištění bezpečnosti v zemi, nejspíše by neoslovil takové množství voličů, jako se mu to podařilo s problematikou úplatkářství.

Pokud přejdeme k druhé části výzkumné otázky o způsobu využití tématu, odpověď nalezneme v teoretické části diplomové práce. Zkoumané koncepty a teorie nám pomáhají uchopit volební rétoriku López Obradora a analyzovat, jakým způsobem pracoval s tématem korupce. Téma bylo použito jako hlavní náplň volební kampaně 2018. Striktní vymezování se vůči předchozím administrativám a navrhování přísných trestů pro pachatele vytvořilo obraz López Obradora jako nekompromisního bojovníka s korupcí. Konec úplatkářství zařadil kandidát na prezidenta hned na začátek svého desetibodového volebního programu. Přeměna země v demokratický právní stát, vymýcení korupce a konec privilegií státních úředníků, to měly být hlavní činy, které AMLO v nové funkci prezidenta Mexika splní. Boj s úplatkářstvím se tak stal poznávacím znamením volební kampaně López Obradora.

Autorka v diplomové práci odpovídá také na druhou výzkumnou otázku, zda se jednalo o vážně míněný úmysl s korupcí bojovat, nebo López Obrador téma korupce jen

využil jako politickou strategii pro získání moci. Zjištění z empirické části práce dokazují, že López Obrador usiloval především o získání moci do svých rukou. Následný neefektivní protikorupční boj naznačuje, že volební sliby nebyly míněny vážně. Je také velmi pravděpodobné, že AMLO používal a používá populismus jako politickou strategii, tedy nástroj získání si občanské veřejnosti bez pocitu jakékoliv odpovědnosti za naplňování slíbených změn.

Jak dokazují Olsen a March, pozornost veřejnosti se z postupů a principů politického aktéra přesunula na cíle jednání. Pro politickou strategii politika je tak důležitější správně definovat a veřejnosti vysvětlit svůj cíl, než postup, jak ho dosáhnout. Politická historie Lópeze Obradora navíc dokazuje, že populismus byl vždy charakteristickým znakem jeho rétoriky stejně, jako ostré vymezování se vůči oponentům a zpochybňování demokratických principů. Jako charakteristický lídr hnutí MORENA měl příležitost zmobilizovat pasivní obyvatelstvo a oslovit nerozhodnuté voliče.

Podle Kurta Weylanda ke zvolení populistického lídra napomáhá mimo jiné institucionální slabost. Když už má populista moc, preferuje nepotismus a osobní vazby na úkor odbornosti, okruh jeho rádců tvoří ti nejbližší. Skrze uplatňovaný klientelismus dochází k oslabení vládních institucí. Konsolidace moci ve vlastních rukou a zbrklá rozhodnutí vedou k porušování základů demokratického státu. Autorka diplomové práce si proto pro potvrzení hypotézy o prezidentově nezájmu plnit volební sliby zvolila tři empirické predikce: nesplnění volebních slibů, kritika neakceschopnosti třetími stranami a přítomnost vybraných jevů jako je klientelismus, korupce a šedá eminence. Tyto predikce svým potvrzením dokládají využití populismu jako politicko-strategického přístupu.

První empirickou predikcí bylo nesplnění volebních slibů z kampaně 2018. Ve svém desetibodovém plánu López Obrador sliboval demokratický právní stát, kde nikdo nebude nad zákonem a kde kupování hlasů, klientelismus a korupce nebudou nadále existovat. Během působení ve funkci prezidenta Mexika nicméně došlo jen k malým pokrokům. Federální zákon o republikánské úspornosti opravdu znamenal úspory ve státní sféře, jeho dopad na boj s korupcí je ale sporný, stejně jako v případě dalších prezidentových protikorupčních kroků. Referendum 2021 nepřineslo žádný výsledek, naopak vedlo k finančnímu plýtvání a obavám o porušování mezinárodního práva. Méně medializované případy korupce byly stále upozadřovány ve prospěch těch slavnějších, které mohly získat slávu Lópezu Obradorovi.

Také druhá empirická predikce o kritické reflexi protikorupčních činů třetími stranami byla potvrzena. Vybraní zahraniční aktéři (organizace WOLA, OECD a advokátní kancelář Ropes & Gray) popsali úskalí prezidentova boje s korupcí. Podle jejich analýz je boj s úplatkářstvím prezidenta neúspěšný a neefektivní. Nedostačující implementace Národního protikorupčního systému, neposlechnutí závazných doporučení OECD, úsporné finanční opatření na úkor boje s korupcí a celková nepřipravenost, to vše dokládá selhání nastavených protikorupčních mechanismů. Úspěchy byly vždy jen částečné, predikce vývoje boje s korupcí je podle organizací velmi negativní.

Třetí empirická predikce se týkala jevů asociovaných s korupcí. Autorka diplomové práce předvíдалa výskyt tří pozorovatelných fenoménů: *cochupo*, *clientelismo* a *camarilla*. Všechny tyto fenomény lze během administrativy Lópeze Obradora identifikovat. V blízkém okolí prezidenta se objevují korupční skandály, jak dokládá například vyšetřování Manuela Bartletta a videa bratrů prezidenta. Klientelismus je běžnou praxí, ať už formou kupování hlasů občanů sociálními reformami, dáváním přímých veřejných zakázek známým či slibováním vysokých postů blízkým přátelům. Možné je také předvídat okruh rádců kolem Lópeze Obradora, jako bylo praxí během vlády PRI. Jeho rodina a ověření političtí aktéři mají podle firmy Llorente & Cuenca velký vliv na rozhodování prezidenta.

Více než snahu o vyřešení korupce připomínají prezidentovy činy úsilí o vytvoření populárního osobnostního profilu. Záběr na sociální reformy, snaha o přiblížení se občanům, opakování úsporných opatření ve státní správě, to vše poukazuje na zájem prezidenta zalíbit se svým převážně levicovým voličům než učinit přítrž korupci. Nepromyšlený boj s korupcí potvrzuje také nezveřejnění jasných kroků protikorupčního boje. Nejasný prezidentův postup v potírání korupce a unáhlené kroky vedly například ke krizi nedostatku léků. Zjištění z empirické části práce ale dokazují, že López Obrador své volební sliby nemyslel vážně.

Při hodnocení protikorupčního boje Lópeze Obradora je také důležité vnímat kontext. Jak upozorňují odborníci na populismus a politickou strategii, vhodné okolnosti jsou pro populistického aktéra klíčové. Správné nastavení společnosti, neúspěch předchozích vlád a důležitost problematiky korupce tvořila příhodné podmínky pro získání moci populistickou rétorikou. AMLO je také zkušeným populistickým aktérem. Prohlubování mezery mezi zkorumpovanou elitou a vykořisťovaným lidem, zájem o chudé, osoba charakteristického lídra a zpochybňování voleb se staly již tradičními znaky jeho chování. Podle Kathleen Bruhn populistický vůdce v nekonsolidovaném Mexiku může

získat nadměrnou moc, López Obrador je toho důkazem. Návrhy kontroverzních zákonů, jako byl zákon o reformě energetického sektoru a zákon reformující Mexickou centrální banku dokládají snahu prezidenta a jeho hnutí získat tyto důležité sektory do své pravomoci.

Jedním z přínosů diplomové práce je zaplnění prázdného místa v akademické literatuře. Autorka přináší nové poznatky o populismu v současném Mexiku a skrze přístup k populismu jako politické strategii vysvětluje metodu zkoumání intencí politika. Pro Českou republiku může diplomová práce posloužit jako vzor, jak vyhodnocovat politickou praxi populistických politiků stavících svůj program na využití citlivého a důležitého tématu jako je korupce. Případ López Obradora je tak do jisté míry možné použít pro komparaci s českou politickou scénou.

Dalším přínosem diplomové práce je interpretace úspěchu populistických kandidátů v Mexiku. Autorka nabízí vysvětlení citlivosti a zranitelnosti Mexičanů vůči korupční problematice. Úplatkářství lze snadno využít pro populistickou rétoriku, obezřetnost a kritická reflexe politiků je proto nezbytná. V neposlední řadě může být diplomová práce použita jako materiál k dalším výzkumům populismu a korupce v Mexiku, popřípadě v zemích Latinské Ameriky.

Autorka si je vědoma mnohých limitací diplomové práce, ke kterým dochází především pro aktuálnost a citlivost zkoumané problematiky. Komplexnější výzkum korupce v Mexiku a detailnější záběr na rétoriku López Obradora by jistě posloužili k prohloubení výzkumu. Pro cíle zkoumání by bylo také vhodné věnovat více prostoru jednotlivým krokům v boji s korupcí, které rozsahové omezení diplomové práce nedovoluje. Diplomová práce vybízí pro navazující výzkum, který by přinesl komplexnější portrét současného mexického prezidenta jako populistického aktéra.

Summary

The diploma thesis focuses on the current Mexican president, Andrés Manuel López Obrador. The author argues that AMLO used the topic of corruption with intention to win the presidential race. After winning the mandate, his promise to fight corruption lost its weight. He used the topic simple as a tool for his populist rhetoric as a part of his political strategy. History of López Obrador as a politician implies tendencies to act as a populist actor and use adequate circumstances for his own benefits.

The author of the thesis proves her hypothesis through an appropriately chosen methodology. She describes promises of AMLO on anti-corruption fights and observes actions following his inauguration. Through recommendations of the third parties, she evaluates AMLO's steps and their achievements. Finally, the focus is given on three phenomena which may imply the relationship between the president and corruption. All these observed phenomena and manifestations prove the author's hypothesis and answer the research questions: *For what reasons and how did A. M. López Obrador used the topic of corruption in his last successful campaign for the presidency of Mexico? Was there a serious intention to do something about the challenge of corruption, or was the issue just a tool of López Obrador's political strategy to consolidate power in his own hands?*

As the author proves in her thesis, AMLO is acting as a populist actor and used the issue of corruption to win a mandate. The failure to deliver on electoral promises demonstrates the use of populist rhetoric as a political strategy. The thesis contributes to the understanding of the weakness of the Mexican population towards the issue of corruption, further explains the success of populism in Central America and, lastly, fills a void in the academic literature.

Použitá literatura

Adams, Jonathan Edward a Milka López. *The Anti-Bribery and Anti-Corruption Review: Mexico*. Londýn: The Law Reviews, 2021. <https://thelawreviews.co.uk/title/the-anti-bribery-and-anti-corruption-review/mexico>.

Amparo Casar, María. „Programas sociales, clientelismo y corrupción.“ *El País*, 1. srpna 2020. <https://elpais.com/mexico/opinion/2020-09-01/programas-sociales-clientelismo-y-corrupcion.html>.

Aragón Falomir, Jaime, Alfredo Edmundo Fernández de Lara Gaitán a Juan Bautista Lucca. „Las elecciones de 2018 en México y el triunfo del Movimiento de Regeneración Nacional (Morena).“ *Estudios Políticos (Medellín)*, č. 54 (leden 2019): 286–308. <https://doi.org/10.17533/udea.espo.n54a14>.

Badillo, Diego. „Manuel Bartlett Díaz, el hombre del sistema que está de regreso.“ *El Economista*, 11. srpna 2018. <https://www.economista.com.mx/politica/Manuel-Bartlett-Diaz-el-hombre-del-sistema-que-esta-de-regreso-20180811-0002.html>.

Beneš, Vít a Petr Drulák. *Metodologie výzkumu politiky*. 1. edice. Praha: SLON, 2020. https://is.muni.cz/el/fss/jaro2017/MVZ428/um/um/Jak_zkoumat_politiku_-_recenzi_rizeni.pdf?lang=en.

Benítez, Diana. „Defiende AMLO el nombramiento de Pablo Gómez.“ *El Financiero*, 11. listopadu 2021. <https://www.elfinanciero.com.mx/nacional/2021/11/11/defiende-amlo-el-nombramiento-de-pablo-gomez/>.

Berg, Nicholas M., María Gonzáles Calvet, Daniela Manrique Escobar, Natalia Mercado Violand a Mark de Barros. *AMLO in Office: A New Dawn in Mexico's Fight Against Corruption?* Ropes & Gray, 2019. <https://www.ropesgray.com/en/newsroom/alerts/2019/01/AMLO-in-Office-A-New-Dawn-in-Mexicos-Fight-Against-Corruption>.

Berg, Nicholas M., Patrick Welsh, Kent Fond a Heather M. Romero. *AMLO 2021: Is the Mexican Administration's Fight Against Corruption All Rhetoric?* Ropes & Gray, 2021. <https://www.ropesgray.com/en/newsroom/alerts/2021/June/AMLO-2021-Is-the-Mexican-Administrations-Fight-Against-Corruption-All-Rhetoric>.

Blanco, Rogelio a Marilyn Marquéz. *Los grupos de influencia en el nuevo Gobierno de López Obrador*. Mexico city: Llorente y Cuenca, 2018. https://ideas.llorenteycuenca.com/wp-content/uploads/sites/5/2018/11/181126_DI_articulo_grupos_influencia_ESP.pdf.

Bobrow, Davis B., Heinz Eulau, Martin Landau, Charles O. Jones a Robert Axelrod. „The Place of Policy Analysis in Political Science: Five Perspectives.“ *American Journal of Political Science* 21, č. 2 (1977). <https://doi.org/10.2307/2110503>.

Bruhn, Kathleen. „To hell with your corrupt institutions!“ V *Populism in Europe and the Americas*, editoři Cristobal Rovira Kaltwasser a Cas Mudde, 88–112. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139152365.006>.

Buendía & Márquez. „Partidos Políticos: Encuesta Nacional Buendía & Laredo.“ Zpřístupněno 16. listopadu 2021. http://buendiaymarquez.org/publicaciones/425/B_L_UNIVERSAL_PARTIDOS_POLI_769;TICOS.pdf.

Corona, Sonia. „Un avión mejor que el ‘Air Force One’ para la presidencia de México.“ *El País*, 14. ledna 2016. https://elpais.com/internacional/2016/01/15/mexico/1452824154_306685.html.

Cox, Robert Henry. „The Social Construction of an Imperative: Why Welfare Reform Happened in Denmark and the Netherlands but Not in Germany.“ *World Politics* 53, č. 3 (2001): 463–498. <http://www.jstor.org/stable/25054157>.

de Mola Álvarez, Carlos Loret. „Los videoescándalos de corrupción acercan a los hermanos de López Obrador.“ *Washington Post*, 11. červenec 2021. <https://www.washingtonpost.com/es/post-opinion/2021/07/11/video-hermano-amlo-martin-lopez-obrador-pio-corrupcion-dinero-loret/>.

Diccionario del español de México. „Cochupo.“ Zpřístupněno 29. března 2022. <https://dem.colmex.mx/ver/cochupo>.

Election Guide: Democracy Assistance & Elections News. „Election for President.“ Zpřístupněno 6. března 2022. <https://www.electionguide.org/elections/id/2011/>.

European Commission website. „The EU-Mexico Trade agreement explained.“ Publikováno 13. března 2020. <https://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/eu-mexico-trade-agreement/agreement-explained/#definition>.

Fonseca, Roberto Carlos. „Mexico's National Anti-Corruption System.“ *The University of Miami Inter-American Law Review* 50, č. 2 (2019): 85–121. <https://www.jstor.org/stable/10.2307/26788365>.

Freedom House. „Is Mexico’s Populist President a Threat to Democracy?“ *Freedom House*, 1. července 2019. <https://freedomhouse.org/article/mexicos-populist-president-threat-democracy>.

Hagene, Turid. „Political Clientelism in Mexico: Bridging the Gap Between Citizens and the State.“ *Latin American Politics and Society* 57, č. 1 (2015): 129–162. Databáze JSTOR.

Haus, Charles. *Comparative Politics: Domestic Responses to Global Challenges*. 10. edice. Boston: Cengage Learning, 2019. Google Books databáze.

Hilgers, Tina. „Democratic Processes, Clientelistic Relationships, and the Material Goods Problem.“ V *Clientelism in Everyday Latin American Politics*, editorka Tina Hilgers, 3–22. New York: Palgrave Macmillan US, 2012. https://doi.org/10.1057/9781137275998_1.

Hinojosa, Gina a Maureen Meyer. *The Future of Mexico's National Anti-Corruption System: The anti-corruption fight under President López Obrador*. Washington D.C: WOLA, 2019. <https://www.wola.org/wp-content/uploads/2019/08/The-National-Anti-Corruption-System-under-AMLO.pdf>.

Human Rights Watch. „Mexico.“ Zpřístupněno 15. března 2022. <https://www.hrw.org/americas/mexico>.

Human Rights Watch. *World Report 2021: Mexico*. New York: Human Rights Watch, 2021. <https://www.hrw.org/world-report/2021/country-chapters/mexico>.

Chávez, Víctor. „Van todas las iniciativas de AMLO antes del 17 de octubre.“ *El Financiero*, 8. října 2019. <https://www.elfinanciero.com.mx/nacional/van-todas-las-iniciativas-de-amlo-antes-del-17-de-octubre/>.

Kenny, Paul D. „The Strategic Approach to Populism“ v *Routledge Handbook of Populism in the Asia Pacific*, D. B. Subedi, Alan Scott, Howard Brasted a Karin Von Strokirch. London: Routledge, 2021. https://www.researchgate.net/publication/352573494_THE_STRATEGIC_APPROACH_TO_POPULISM.

Klonoski, James R. „Book Reviews.“ review *A Systems Analysis of Political Life* od Davida Eastona. *Western Political Quarterly* 20, č. 3 (1967): 737–739. <https://doi.org/10.1177/106591296702000316>.

Knight, Alan. „Populism in Latin America, Especially Mexico.“ *Journal of Latin American Studies* 30, č. 2 (1998): 223–248. <https://www.jstor.org/stable/158525>.

König, Pascal D. a Georg Wenzelburger. „Toward a Theory of Political Strategy in Policy Analysis.“ *Politics and Policy* 42, č. 3 (2014): 400–430. <https://doi.org/10.1111/polp.12076>.

Kouba, Karel. „Kvalitativní metody příčinného usuzování v politologii: Úvod do studia politiky.“ V *Úvod do studia politiky*, Miroslav Novák et al., 394–432. Praha: Sociologické nakladatelství, 2011. <https://doi.org/10.5817/PC2012-4-383>.

Lafuente, Javier. „El 65% de los mexicanos cree que las políticas de López Obrador reducen la corrupción.“ *El País*, 31. srpna 2020. <https://elpais.com/mexico/2020-08-31/el-65-de-los-mexicanos-cree-que-las-politicas-de-lopez-obrador-reducen-la-corrupcion.html>.

López Obrador, Andrés Manuel. *A New Hope for Mexico: Saying No to Corruption, Violence, and Trump's Wall*. New York: OR Books, 2018.

Luzzani, Telma. „South America.“ V *GLOBAL CORRUPTION REPORT 2001*, editoři Robin Hodess, Jessie Banfield a Toby Wolfe, 168–181. Transparency International, 2001. <https://www.transparency.org/en/publications/global-corruption-report-2001#>.

Marín García, Alfredo. „Clientelismo.“ Economipedia, zpřístupněno 30. března 2022. <https://economipedia.com/definiciones/clientelismo.html>.

Martín Cullell, Jon a Carmen Morán Breña. „Varios vídeos muestran a un hermano de López Obrador recibiendo dinero para campañas electorales.“ *El País*, 21. srpna 2020. <https://elpais.com/mexico/2020-08-21/varios-videos-muestran-al-hermano-de-lopez-obrador-recibiendo-dinero-para-actividades-de-la-campana-electoral-en-chiapas.html>.

Mendilow, Jonathan a Éric Phélippeau. *Populism and Corruption: The Other Side of the Coin*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2021.

Ministerstvo práce a sociálních věcí. „Základní informace o OECD.“ Publikováno 26. srpna 2020. <https://www.mpsv.cz/zakladni-informace-o-oecd>.

Miroff, Nick a William Booth. „Peña Nieto is winner of Mexican election.“ *The Washington Post*, 2. července 2012. https://www.washingtonpost.com/world/the_americas/mexico-presidential-election-underway/2012/07/01/gJQAyd96FW_story.html.

Monroy, Jorge. „AMLO: Hubo cochupos en gobiernos de Peña y Calderón para evitar sanción a Humberto Moreira.“ *El Economista*, 24. září 2019. <https://www.eleconomista.com.mx/politica/AMLO-Hubo-cochupos-en-gobiernos-de-Pena-y-Calderon-para-evitar-sancion-a-Humberto-Moreira-20190924-0083.html>.

Moravec, Dan, Jitka Škápíková a Helena Petáková. „Jak vzniklo a co znamená slovní spojení šedá eminence?“ Český rozhlas: *Dvojka*, 24. březen 2014. <https://dvojka.rozhlas.cz/jak-vzniklo-a-co-znamenava-slovni-spojeni-seda-eminence-7602616>.

Morris, Stephen D. „Corruption and Mexican Political Culture.“ *Journal of the Southwest* 45, č. 4 (2003): 671–708. <http://www.jstor.org/stable/40170271>.

Morris, Stephen D. *Political Corruption in Mexico: The Impact of Democratization*. Boulder: Lynne Rienner Pub, 2009.

Mudde, Cas. „The Populist Zeitgeist.“ *Government and Opposition* 39, č. 4 (2004): 541–563. <https://doi.org/10.1111/j.1477-7053.2004.00135.x>.

Müller, Wolfgang C. a Kaare Strøm. „Conclusions: Party Behavior and Representative Democracy.“ V *Policy, Office, or Votes?*, editoři Wolfgang C. Müller a Kaare Strøm, 279–310. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511625695.012>.

Nuño, Anay a David Agren. „What do you think of it so far? Voters rate Amlo’s Mexico transformation.“ *The Guardian*, 4. června 2021. <https://www.theguardian.com/world/2021/jun/04/andres-manuel-lopez-obrador-amlo-mexico-midterm-elections>.

OECD. „About.“ Zpřístupněno 20. března 2022. <https://www.oecd.org/about/>.

OECD. *Convention on combating bribery of foreign public officials in international business transactions and Related Documents*. OECD, 1997. https://www.oecd.org/daf/anti-bribery/ConvCombatBribery_ENG.pdf.

OECD. „Country monitoring of the OECD Anti-Bribery Convention.“ Zpřístupněno 20. března 2022. <https://www.oecd.org/daf/anti-bribery/countrymonitoringoftheoecdanti-briberyconvention.htm>.

OECD. „Our global reach.“ Zpřístupněno 20. březen 2022. <https://www.oecd.org/about/members-and-partners/>.

Olsen, Johan P. a James G. March. „The Logic of Appropriateness.“ Pracovní dokument, ARENA Working Papers, Centre for European Studies, University of Oslo, Oslo, 2004. https://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-working-papers/2001-2010/2004/wp04_9.pdf.

Palacio, Raymundo Riva. „Oceanografía, fraude global.“ *El Financiero*, 5. března 2014. <https://www.elfinanciero.com.mx/opinion/raymundo-riva-palacio/oceanografia-fraude-global/>.

Pérez Correa, Catalina. „AMLO’s Risky Strategy: Put Mexico’s Military Everywhere.“ *Americas quarterly*, 31. března 2022. <https://www.americasquarterly.org/article/amlos-risky-strategy-put-mexicos-military-everywhere/>.

Pérez, David Marcial. „La sombra de la corrupción amenaza al director de la empresa pública mexicana de electricidad.“ *El País*, 24. září 2019. https://elpais.com/internacional/2019/09/24/mexico/1569351290_759774.html.

Pérez, David Marcial. „La sombra de la impunidad rodea de nuevo al caso Lozoya.“ *El País*, 27. ledna 2022. <https://elpais.com/mexico/2022-01-27/la-sombra-de-la-impunidad-rodea-de-nuevo-al-caso-lozoya.html>.

Philip, George. „Populist Possibilities and Political Constraints in Mexico.“ *Bulletin of Latin American Research* 19, č. 2 (2000): 207–221. <https://www.jstor.org/stable/3339429>.

Phillips, Tom a David Agren. „Mexico election: historic landslide victory for leftist Amlo.“ *The Guardian*, 2. července 2018. <https://www.theguardian.com/world/2018/jul/02/mexico-election-leftist-amlo-set-for-historic-landslide-victory>.

Portal Político del Ciudadano. „Camarilla.“ Zpřístupněno 31. března 2022. <http://www.inep.org/diccionario-de-administracion-publica/c/ca/camarilla>.

Ramírez, Julio. „AMLO anuncia 2 paquetes de leyes: combate a la corrupción y bienestar del pueblo.“ *Expansión Política*, 10. srpna 2018. <https://politica.expansion.mx/presidencia/2018/08/10/amlo-anuncia-2-paquetes-de-leyes-combate-a-la-corrupcion-y-bienestar-del-pueblo>.

Ramírez Uresti, Arlene. „El gobierno de López Obrador cien días después.“ *Forbes México*, 11. března 2019. <https://www.forbes.com.mx/el-gobierno-de-lopez-obrador-cien-dias-despues/>.

Recaredo, Juan. „LAS PALABRAS TIENEN LA PALABRA: Un lamparón que no da luz.“ *El siglo de Torreón*, 26. dubna 2020. <https://www.elsiglodetorreon.com.mx/noticia/2020/las-palabras-tienen-la-palabra.1697412.html>.

Reporters without borders. „RSF advocates for protection of journalists and against impunity on international press freedom mission to Mexico.“ Publikováno 23. prosince 2021. <https://rsf.org/en/news/rsf-advocates-protection-journalists-and-against-impunity-international-press-freedom-mission-mexico>.

Reuters. „Mexico ex-president may avoid massacre trial.“ Publikováno 13. července 2007. <https://www.reuters.com/article/us-mexico-echeverria/mexico-ex-president-may-avoid-massacre-trial-idUSN1237142520070713>.

Romero, Teresa. „Average annual wage in Mexico from 2000 to 2020.“ Statista. Zpřístupněno 16. listopadu 2021. <https://www.statista.com/statistics/812354/mexico-average-annual-wage/>.

Romero, Teresa. „Main social and political groups involved in corruption according to public opinion in Mexico in 2018, by type.“ Statista. Zpřístupněno 23. listopadu 2021. <https://www.statista.com/statistics/1062732/mexico-groups-involved-corruption-public-opinion/>.

Rooduijn, Matthijs. „Why is populism suddenly all the rage?“ *The Guardian*, 20. listopad 2018. <https://www.theguardian.com/world/political-science/2018/nov/20/why-is-populism-suddenly-so-sexy-the-reasons-are-many>.

Ropes & Gray. „Firm.“ Zpřístupněno 23. února 2022. <https://www.ropesgray.com/en/firm>.

Ropes & Gray. „Latin America.“ Zpřístupněno 23. března 2022. <https://www.ropesgray.com/en/practices/global-reach/Latin-America>.

Ropes & Gray. „Practices.“ Zpřístupněno 23. března 2022. <https://www.ropesgray.com/en/practices>.

Rueda, Daniel. „Is Populism a Political Strategy? A Critique of an Enduring Approach.“ *Political Studies* 69, č. 2 (2021): 167–184. <https://doi.org/10.1177/0032321720962355>.

Sánchez-Talanquer, Mariano a Kenneth Greene. „Latin America’s Shifting Politics: Mexico’s Party System Under Stress.“ *Journal of Democracy* 29, č. 4 (2018): 31–42. <https://www.journalofdemocracy.org/articles/latin-americas-shifting-politics-mexicos-party-system-under-stress/>.

Sardiña, Marina. „Poca participación en el referendo del juicio a los expresidentes de México.“ *France 24*, 2. srpna 2021. <https://www.france24.com/es/américa-latina/20210801-mexico-resultado-referendo-andres-manuel-lopez-obrador-expresidentes>.

SEGOB - Secretaría de Gobernación: Diario Oficial de la Federación. „DECRETO por el que se expide la Ley Federal de Austeridad Republicana; y se reforman y adicionan diversas

disposiciones de la Ley General de Responsabilidades Administrativas y de la Ley Federal de Presupuesto y Responsabilidad Hacendaria.“ Zpřístupněno 9. března 2022. https://www.dof.gob.mx/nota_detalle.php?codigo=5579141&fecha=19/11/2019.

Shorris, Earl. *The Life and Times of Mexico*. New York: W. W. Norton & Company, 2004. Google Books databáze.

Sistema Nacional Anticorrupción. „¿Qué hacemos?“ Zpřístupněno 7. dubna 2022. <https://www.sna.org.mx/que-hacemos/>.

Solomon, Daina Beth. „Mexican court rolls back sanction for firm owned by son of president's ally.“ *Reuters*, 29. prosince 2020. <https://www.reuters.com/article/us-mexico-corruption-idUSKBN293023>.

Speck, Mary. „Great Expectations and Grim Realities in AMLO's.“ *PRISM: SECURITY IN THE WESTERN HEMISPHERE* 8, č. 1 (2019): 68–81. <https://www.jstor.org/stable/10.2307/26597311>.

Stevenson, Mark. „Mexico's referendum on trying ex-presidents falls short.“ *AP News*, 2. srpna 2021. <https://apnews.com/article/health-mexico-caribbean-coronavirus-pandemic-referendums-cb2cde1b62e99724b8e211e01b1e88c0>.

The American Lawyer. „Ropes & Gray.“ Zpřístupněno 23. března 2022. <https://www.law.com/americanlawyer/law-firm-profile/?id=259&name=Ropes-%26-Gray&slreturn=20220223103322>.

Transparency International. *CORRUPTION PERCEPTIONS INDEX 2018*. Transparency International, 2019. <https://www.transparency.org/en/cpi/2018>.

Trejo, Adrián. „Fracasa la 4T en deshacerse del símbolo de la corrupción,“ *24 Horas: EL diario sin límites*, 15. ledna 2020. <https://www.24-horas.mx/2020/01/15/fracasa-la-4t-en-deshacerse-del-simbolo-de-la-corrupcion/>.

Tuckman, Jo. „He was once called a danger to Mexico. Now he's its next president.“ *Vox*, 5. července 2018. <https://www.vox.com/world/2018/7/4/17532736/2018-mexico-presidential-election-winner-amlo-lopez-obrador-trump>.

Weyland, Kurt. „Clarifying a Contested Concept: Populism in the Study of Latin American Politics.“ *Comparative Politics* 34, č. 1 (2001). <https://doi.org/10.2307/422412>.

Weyland, Kurt. „Populism as a Political Strategy: An Approach's Enduring — and Increasing — Advantages.“ *Political Studies* 69, č. 2 (2021): 185–189. <https://doi.org/10.1177/00323217211002669>.

WOLA. „About Us.“ Zpřístupněno 13. března 2022. <https://www.wola.org/about-us/>.

WOLA. „History of WOLA.“ Zpřístupněno 13. března 2022. <https://www.wola.org/history-of-wola/>.

WOLA. *Implementing the OECD Anti-Bribery Convention: Phase 4 Two-Year Follow-Up Report: Mexico*. Paříž: OECD, 2021. <https://www.oecd.org/daf/anti-bribery/mexico-phase-4-follow-up-report.pdf>.

WOLA. *Mexico: A Closer Look at State Anti-Corruption Prosecutors*. Washington, D.C.: WOLA, 2021. <https://www.wola.org/wp-content/uploads/2021/04/Mexico-State-Anti-Corruption-Prosecutors.pdf>.

WOLA. *WOLA Annual Report 2020*. Washington, D.C.: WOLA, 2020. https://www.wola.org/wp-content/uploads/2021/06/WOLA_2020_Annual_Report_Digital2.pdf.

World Justice Project. „WJP Rule of Law Index 2020.“ Zpřístupněno 23. listopadu 2021. <https://worldjusticeproject.org/our-work/research-and-data/wjp-rule-law-index-2020>.

Zavala, Misael a Alberto Morales. „The ten proposals of AMLO's pre-campaign.“ *El Universal*, 14. prosince 2017. <https://www.eluniversal.com.mx/english/ten-proposals-amlos-pre-campaign>.

Zuckermann, Leo. „AMLO y el clientelismo electoral.“ *Excelsior*, zpřístupněno 31. března 2022. <https://www.excelsior.com.mx/opinion/leo-zuckermann/amlo-y-el-clientelismo-electoral/1427833>.

ZÁVĚREČNÉ TEZE MAGISTERSKÉ PRÁCE NMTS
Závěrečné teze student odevzdává ke konci Diplomního semináře III jako součást magisterské práce a tyto teze jsou spolu s odevzdáním magisterské práce do SIS předpokladem udělení zápočtu za tento seminář.
Jméno: Rachel Primasová
E-mail: 30565575@fsv.cuni.cz
Specializace (uved'te zkratkou)*: SAS
Semestr a školní rok zahájení práce: 1. semestr, 2021/2022
Semestr a školní rok ukončení práce: 2. semestr 2021/2022
Vedoucí diplomového semináře: Dr. phil. Lucie Kýrová, M.A.
Vedoucí práce: Mgr. Lukáš Perutka, Ph.D.
Název práce: Fenomén korupce jako nástroj populismu v Mexiku: případ A. M. López Obradorovy rétoriky v prezidentské kampani 2018
Charakteristika tématu práce (max 10 řádek): Mexiko je zemí, která se dlouhodobě neúspěšně potýká s problematikou korupce. Pro obyvatele této středoamerické země je toto téma natolik důležité, že se stává ústřední bodem mnohých politických kampaní. Nebylo tomu jinak ani v případě volební kampaně López Obradora v roce 2018. Se záběrem na korupční problematiku sice López Obrador vyhrál prezidentské volby, během samotné administrativy ale k úspěšnému protikorupčnímu boji nedochází. Autorka v diplomové práci interpretuje tuto povolební nečinnost jako důsledek populistické rétoriky López Obradora.
Vývoj tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek): Diplomová práce prošla mnohými změnami. V projektu práce autorka počítala se záběrem na „sexenio“ a jeho vztahu k populismu, tuto problematiku ale nakonec v diplomové práci neuvádí. Naopak je větší důraz kladen na propojení s teorií populismu jako politické strategie. Zároveň také došlo k hlubšímu provázání s teoretickým rámcem. Původně měla být diplomová práce zasazena do jiných teorií, jako vhodnější se po prostudování problematiky jeví diskurzivní analýza a konceptuální zasazení. Autorka také přeformulovala druhou výzkumnou otázku tak, aby lépe reflektovala na hypotézu diplomové práce.
Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu): Úvod, 1. Teoretická část, 1.1 Metodologie, 1.2 Populismus, 1.3 Problematika korupce v mexickém prostředí, 2. Empirická část, 2.1 Sliby a činy, 2.2 Hodnocení a doporučení, 2.3 Problém tří C – cochupo, clientelismo y camarilla, Závěr.
Hlavní výsledky práce (max. 10 řádek): Autorka v diplomové práci odpovídá na výzkumné otázky a potvrzuje hypotézu, že López Obrador je populistickým aktérem, který využil téma korupce ve své volební rétorice v roce 2018 k získání prezidentského mandátu. K úspěšnému využití problematiky korupce jako nástroje politické strategie napomohly příhodné okolnosti a diskreditace předchozích vlád korupčními skandály. Nečinnost López Obradora po získání funkce nejvyššího představitele Mexika dokládá nedůležitost protikorupčního boje pro prezidenta. Diplomová práce přibližuje problém populismu a korupce v Mexiku a nabízí výchozí bod pro navazující výzkum.
Prameny a literatura (výběr nejpodstatnějších): Berg, Nicholas M., María Gonzáles Calvet, Daniela Manrique Escobar, Natalia Mercado Violand a Mark de Barros. <i>AMLO in Office: A New Dawn in Mexico's Fight Against Corruption?</i> Ropes & Gray, 2019. https://www.ropesgray.com/en/newsroom/alerts/2019/01/AMLO-in-Office-A-New-Dawn-in-Mexico-Fight-Against-Corruption . Berg, Nicholas M., Patrick Welsh, Kent Fond a Heather M. Romero. <i>AMLO 2021: Is the Mexican Administration's Fight Against Corruption All Rhetoric?</i> Ropes & Gray, 2021.

<https://www.ropesgray.com/en/newsroom/alerts/2021/June/AMLO-2021-Is-the-Mexican-Administrations-Fight-Against-Corruption-All-Rhetoric>.

Bruhn, Kathleen. „To hell with your corrupt institutions!“ V *Populism in Europe and the Americas*, editoři Cristobal Rovira Kaltwasser a Cas Mudde, 88–112. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139152365.006>.

Hinojosa, Gina a Maureen Meyer. *The Future of Mexico’s National Anti-Corruption System: The anti-corruption fight under President López Obrador*. Washington D.C: WOLA, 2019. <https://www.wola.org/wp-content/uploads/2019/08/The-National-Anti-Corruption-System-under-AMLO.pdf>.

König, Pascal D. a Georg Wenzelburger. „Toward a Theory of Political Strategy in Policy Analysis.“ *Politics and Policy* 42, č. 3 (2014): 400–430. <https://doi.org/10.1111/polp.12076>.

Mudde, Cas. „The Populist Zeitgeist.“ *Government and Opposition* 39, č. 4 (2004): 541–563. <https://doi.org/10.1111/j.1477-7053.2004.00135.x>.

OECD. „Country monitoring of the OECD Anti-Bribery Convention.“ Zpřístupněno 20. března 2022. <https://www.oecd.org/daf/anti-bribery/countrymonitoringoftheoecdanti-briberyconvention.htm>.

Weyland, Kurt. „Populism as a Political Strategy: An Approach’s Enduring — and Increasing — Advantages.“ *Political Studies* 69, č. 2 (2021): 185–189. <https://doi.org/10.1177/00323217211002669>.

WOLA. *Implementing the OECD Anti-Bribery Convention: Phase 4 Two-Year Follow-Up Report: Mexico*. Paříž: OECD, 2021. <https://www.oecd.org/daf/anti-bribery/mexico-phase-4-follow-up-report.pdf>.

WOLA. *Mexico: A Closer Look at State Anti-Corruption Prosecutors*. Washington, D.C.: WOLA, 2021. <https://www.wola.org/wp-content/uploads/2021/04/Mexico-State-Anti-Corruption-Prosecutors.pdf>.

Etika výzkumu:**

Jazyk práce: český jazyk

Podpis studenta a datum: Rachel Primasová 21. 4. 2022

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí diplomového semináře		
Vedoucí specializace		
Garant programu		